ГЛОБАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗНИЦЬКОГО ЛІДЕРСТВА
АКАДЕМІЯ БЕЗПЕКИ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА
АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Матеріали науково-практичної конференції

Запоріжжя, 26 лютого 2013 р.

Київ
Видавець О. С. Ліпкан
2013

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7
П 685

І 741 **Правові проблеми сучасності :** матеріали науково-практичної конференції (Київ, 15 липня, 2012 р.). — К. : ФОП Ліпкан О. С., 2012. — 76 с.

ISBN 978-966-2439-37-9

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичної конференції, присвяченої правовим проблемам сучасності.

Збірник розраховано на усіх тих, хто не байдужий до правових проблем сучасності.

УДК 34(477)
ББК 67.9 (4Ук)7я7

ISBN 978-966-2439-37-9

© О. С. Ліпкан, 2013

ЗМІСТ

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ВІДНОСИНИ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 6
Владикін Олександр Насирбекович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ .. 8
Вовк Евеліна Пилипівна,
студент 2-КМ курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
Національної академії внутрішніх справ

ДЕЛІКТОЗДАТНІСТЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ІПОТЕЧНИХ УСТАНОВ 11
Колосінський Ігор Анатолійович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ПОХІДНИЙ ХАРАКТЕР ЯК ОЗНАКА ЗВОРОТНОГО ПРАВОВІДНОШЕННЯ 14
Куріньовська Людмила Анатоліївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ 16
Мамай Ірина Володимирівна,
студент КМ курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НОВАЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ ФРАНЦІЇ..... 19
Падун Євген Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ПРАВА В НІМЕЧЧИНІ..... 21
Падун Роман Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ФІЛЬМ ЯК РІЗНОВИД АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ 23
Паточнова Валерія Валеріївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

СУБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ ПРАВА КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ 26
Романенко Тетяна Андріївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ **28**
Соболєв Дмитро Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ФІКТИВНИМИ **31**
Сушак Валерій Валерійович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

РОЛЬ НОТАРІУСА У ПОСВІДЧЕННІ ПРАВОЧИНІВ ІЗ НЕРУХОМИМ МАЙНОМ ТА ДЕРЖАВНІЙ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ТА ЇХ ОБТЯЖЕНЬ В УКРАЇНІ **34**
Уманська Марина Афанасіївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ПЕРСОНАЛУ ОВС **37**
Вац Віра Михайлівна,
здобувач кафедри управління в ОВС НАВС

ЗАСАДИ МОРАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА **39**
Кір'ян Вікторія Олександрівна
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

ТЛУМАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА ЯК ВТІЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ **42**
Корейба Юлія Вікторівна,
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

РОЛЬ ЗМІ В КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ **44**
Кушнір Ольга Василівна,
радник президента
Глобальної організації союзницького лідерства

РОЛЬ «SOFT LAW» У РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА **46**
Ліпкан Володимир Анатолійович,
доктор юридичних наук, доцент

БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ **48**
Максименко Юлія Євгенівна.
доцент кафедри теорії держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН . 51
Перов Дмитро Олександрович,
здобувач Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

ПРО ДЕЯКІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕРОРОҐЕННОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. 53
Рижов Ігор Миколайович,
докторант НА СБ України,
кандидат юридичних наук, доцент

ІНФОРМАЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА. 56
Сопілко Ірина Миколаївна,
директор Юридичного інституту
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ УДО УКРАЇНИ 58
Ткаченко Олександр Олександрович,
здобувач Національного університету біоресурсів
і природокористування України

ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ТА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ГЕОПРАВОВОГО ПРОСТОРУ 62
Тюріна Оксана Володимирівна,
доцент кафедри теорії держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОФІЛАКТИЦІ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ. 66
Фатхутдінов Василь Гайнулович,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

НЕОБЕРЕЖНІСТЬ ЯК ФОРМА ВИНИ ПРИ ВЧИНЕННІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД 69
Анохін Андрій Миколайович,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

ПРО МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СКАРГИ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА 71
Валігура Дмитро Миколайович,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. 73
Рибалко Жанна Леонідівна,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ВІДНОСИНИ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ВЛАДИКІН Олександр Насирбекович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

У квітні поточного року Кабінетом Міністрів України були затверджені оновлені Правила надання та отримання телекомунікаційних послуг [1]. Вказаний документ направлений на регулювання суспільних відносин у сфері телекомунікацій. Сучасними науковцями послуги визнаються як одна з провідних категорій у системі об'єктів цивільних прав, а відносини з надання послуг є предметом регулювання зобов'язально-правових норм [2]. Зважаючи на викладене, існує необхідність аналізу відносин у сфері надання послуг мобільного зв'язку з погляду науки цивільного права.

Під *телекомунікаційною послугою* у даному дослідженні, відповідно до норм Постанови Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 №295 [1], ми розуміємо *продукт діяльності оператора та/або провайдера телекомунікацій, спрямований на задоволення потреб споживачів у сфері телекомунікацій*.

Телекомунікаційні послуги поділяються на:

1) загальнодоступні (універсальні);
2) інші телекомунікаційні послуги.

Загальнодоступні (універсальні) телекомунікаційні послуги — мінімальний набір визначених Законом України «Про телекомунікації» послуг нормованої якості, доступний усім споживачам на всій території України [3].

За ознаками надання телекомунікаційні послуги поділяються на *основні* та *додаткові*, що нерозривно пов'язані технологічно з наданням певних основних телекомунікаційних послуг. Перелік додаткових послуг визначається технічними можливостями обладнання операторів, провайдерів телекомунікацій [1].

Оператори, провайдери самостійно визначають перелік телекомунікаційних послуг, що надаються споживачам, крім випадків покладення на операторів за рішенням Національної комісії з питань регулювання зв'язку відповідно до Закону України «Про телекомунікації» [3] обов'язку щодо розвитку та надання загальнодоступних (універсальних) телекомунікаційних послуг.

Споживач у межах технічних можливостей має право обрати оператора, провайдера та вид телекомунікаційних послуг, що ними надаються [1].

Основними послугами мобільного зв'язку є:

– надання доступу до мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку шляхом підключення та з'єднання *кінцевого обладнання абонента*;
– передавання і приймання інформації голосом [1].

При цьому, згідно з чинними нормативними документами сфери телекомунікацій, на загальному рівні ***кінцевим обладнанням*** є обладнання, призначене для з'єднання з пунктом закінчення телекомунікаційної мережі з метою забезпечення доступу до телекомунікаційних послуг (телефонний та факсимільний апарат, комп'ютер, модем, телеприймач тощо) [1]. Для галузі мобільного зв'язку типовим кінцевим обладнанням є радіотелефони або *термінали мобільного зв'язку*.

Що стосується **додаткових послуг мобільного зв'язку** — оператор може надавати абонентам *платні* та *безоплатні* додаткові послуги за визначеним ним переліком.

Додатковими платними послугами мобільного зв'язку, зокрема, є:

– передавання і приймання текстових повідомлень;
– установлення, перевстановлення, переключення, повторне підключення кінцевого обладнання абонента;
– надання телекомунікаційного каналу для підключення систем сигналізації (пожежної, охоронної тощо);
– тимчасове відключення і включення кінцевого обладнання за заявою абонента;
– надання довідково-інформаційних послуг;
– переадресування виклику;
– очікування вхідного виклику;
– заборона виклику;
– обмеження виклику;
– голосова пошта;
– конференц-зв'язок;
– вибір абонентського номера;
– зміна абонентського номера;
– роумінг;
– передавання і приймання мультимедійних повідомлень.

Стосовно *безоплатних додаткових послуг* — оператор зобов'язаний безоплатно надавати споживачам доступ до служб екстреного виклику: пожежна служба (101), міліція (102), швидка медична допомога (103), аварійна

служба газу (104) та служба допомоги (112). Цей перелік послуг не може бути скорочений [1].

Дослідження відносин у сфері надання послуг мобільного зв'язку уможливлює дійти висновку про необхідність подальшого наукового розроблення загальнотеоретичних проблем цивільно-правового регулювання даної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. №295 // Офіційний вісник України. — 2012. — № 29. — С. 21.
2. Телестакова А. А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / А. А. Телестакова. — К., 2008. — 16 с.
3. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1280—ВР // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 12. — С. 155

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

ВОВК Евеліна Пилипівна,
студент 2-КМ курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
Національної академії внутрішніх справ

Сімейне законодавство України не знає обмежень для укладення шлюбів з «міжнародним елементом», поширюючи на іноземців, що бажають стати суб'єктами сімейних правовідносин, національний режим правового регулювання.

Відповідно до ст. 56 Закону України «Про міжнародне приватне право» [1] шлюб на території України між громадянином України та іноземцем, а також шлюб між іноземцями або особою без громадянства визначаються правом України. Це означає, що у всіх випадках реєстрації шлюбу на території України, незалежно від громадянства осіб, що вступають у нього, повинні застосовуватися загальні вимоги, що встановлені Сімейного кодексу України (далі — СК України) [2] до форми, порядку й умов укладення шлюбу. Тобто колізійна норма містить одну із найстаріших і найпоширеніших у світі колізійних прив'язок — «закон місця одруження», що означає: саме закон,

котрий діє в місці укладення шлюбу, є компетентним для регулювання його форми, порядку і умов укладення.

Разом із тим, слід зазначити, що ч. 1 ст. 276 СК України регламентує реєстрацію шлюбу громадянина України з іноземцем і шлюбу між іноземцями в Україні. Таким чином, за межами правового регулювання опинилися сімейні відносини за участю осіб без громадянства, що постійно проживають за межами України . Вважаємо, що ця прогалина може бути усунена за допомогою аналогії закону (ч. 1 ст. 10 СК України) шляхом застосування до сімейних відносин за участю апатридів, що постійно проживають за межами України, норми СК України, що регулює подібні відносини за участю іноземців. Запропонований спосіб подолання прогалини в сімейному законодавстві Україні узгоджується з правилами, закріпленими в актах національного законодавства, міжнародних конвенціях і двосторонніх договорах, відповідно до яких особистий правовий статус особи без громадянства визначається законодавством країни, у якій вона має постійне місце проживання, тобто правовий статус апатриду максимально наближений (але в жодному разі не тотожний) до правового статусу громадянина країни, у якій постійно проживає перший. Таким чином, у випадку реєстрації шлюбу громадянина України з особою без громадянства, що постійно проживає за межами України, а також шлюбу між апатридами варто керуватися правилом «lex loci celebrarnonis»

Що стосується «умов форми шлюбу» («форми шлюбу»), під якими розуміють вимоги, яким повинна відповідати процедура оформлення шлюбу (попередня публікація про шлюб, церемонія одруження, що здійснюється в цивільній чи релігійній формі тощо), варто зробити ряд зауважень загального характеру, що стосуються численних і істотних розходжень, і які містяться у законодавстві різних країн.

1) У ряді країн дійсним визнається виключно церковний шлюб (Греція, Португалія), або одночасно з цивільним шлюбом законним (дійсним) також визнається і церковний шлюб, причому вибір форми шлюбу залежить від волі тих, хто одружується (Англія, Бразилія, Данія, Індонезія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кенія, Колумбія, Норвегія, Перу, Фінляндія, Швеція тощо). Що стосується релігійного шлюбу, то він, за загальним правилом, не вважається підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення державних органів реєстрації актів цивільного стану (ч. 3 ст. 21 СК України).
2) В окремих країнах визнаються так звані явочні і фактичні шлюби, коли процедура оформлення їх відсутня, а держава лише визнає і допускає наявність подібних шлюбів, не втручаючись в їх оформ-

лення. В Україні проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя (ч. 2 ст. 21 СК України). Разом із тим, відповідно до статей 74, 91 СК України ці особи, якщо вони одночасно не перебувають у будь-якому іншому шлюбі, у майнових відносинах мають такі ж права й обов'язки, що і особи, які перебувають у зареєстрованому шлюбі. Таким чином, можна стверджувати, що фактичний шлюб в Україні за своїми наслідками для відносин власності й аліментних відносин фактично прирівняний до шлюбу, який зареєстрований в державних органах реєстрації актів цивільного стану. Беручи до уваги деякі положення сімейного законодавства, що поширює на іноземців і апатридів, які бажають стати суб'єктами сімейних правовідносин, національний режим правового регулювання, варто зробити висновок, що фактичні шлюбні відносини «з іноземним елементом» будуть також породжувати наслідки, передбачені статтями 74, 91 СК України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, що стали частиною національного сімейного законодавства.

3) Національним законодавством ряду країн (Аргентина, Іспанія, Перу тощо) допускаються так звані «рукавчикові» шлюби, що укладаються через спеціально уповноважених представників за відсутності однієї або обох осіб, що одружуються. Між тим, в Україні такі шлюби не відбуваються, бо відповідно до ст. 34 СК України присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації шлюбу є обов'язковою (ч. 1); реєстрація шлюбу через представника не допускається.
4) Сімейне законодавство деяких країн встановлює додаткові формальності, яких повинні дотримуватися заручені. Так, наприклад, шлюби, укладені громадянами Франції за кордоном у формі, передбаченій місцевими законами, вважаються дійсними за умови попередньої публікації про цей шлюб у Франції (ст. 170 ЦК Франції). Такі або аналогічні умови дійсності шлюбу відсутні у сімейному законодавстві України. Таким чином, шлюб, укладений в Україні відповідно до принципу «закону місця одруження», не потребує дотримання будь-яких додаткових умов.

Виходячи з вищенаведеного слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 276 СК України, якою закріплена колізійна прив'язка «закон місця одруження», щодо «форми шлюбу» треба застосовувати саме вищезгаданий кодифікований нормативно-правовий акт України.

5) Сімейним законодавством України передбачається укладення виняткового моногамного шлюбу. Згідно зі ст. 25 СК України жінка та

чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі; жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу. Тому іноземці, яким законодавством країни громадянства (національним законом) дозволяється багатошлюбність і які вже одружені, не вправі вимагати реєстрації нового шлюбу в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 32. — Ст. 422.
2. Сімейний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 7 черв. 2012 р.: відповідає офіц. текстові. — К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. — 96 с.

ДЕЛІКТОЗДАТНІСТЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ІПОТЕЧНИХ УСТАНОВ

КОЛОСІНСЬКИЙ Ігор Анатолійович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Одностайності у питанні складових елементів цивільної правосуб'єктності юридичних осіб в даний час в юридичній літературі немає. Частина вчених вважає що вона складається із правоздатності, дієздатності та деліктоздатності [1, с. 148; 2, с. 45]. Інші вчені правосуб'єктність поділяють на правоздатність та дієздатність, до якої включають деліктоздатність [3, с. 148; 4, с. 7].

Зазвичай деліктоздатність розглядають як здатність особи самостійно нести відповідальність за вчинені цивільні правопорушення або порушення чужих суб'єктивних цивільних прав [1, с. 148;, 4, с. 7]. В.Д. Примак, визначає деліктоздатність юридичної особи як юридично закріплену здатність забезпечити реалізацію компенсаційної функції цивільно-правової відповідальності через виконання юридичною особою у певному обсязі обов'язків з відшкодування майнової або моральної шкоди, завданої іншим особам внаслідок порушення їх суб'єктивних цивільних прав [5, с. 6].

За загальним правилом, що міститься в ст. 96 ЦК України [6], юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном, учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учас-

ника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом.

Законодавство України, у тому числі Закон України «Про іпотечні облігації» [7], не містить спеціальних норм щодо деліктоздатності спеціалізованих іпотечних установ (далі — СІУ). Тому слід взяти до уваги їх належність до числа фінансових установ та установ, як організаційно-правової форми юридичних осіб. Це необхідно зробити виходячи із нормативної дефініції СІУ (ч. 1 ст. 18 Закон України «Про іпотечні облігації» [7]), а саме: «Спеціалізована іпотечна установа — це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є придбання іпотечних активів (їх продаж у випадках, передбачених цим Законом і проспектом емісії) та випуск структурованих іпотечних облігацій у порядку, встановленому цим Законом».

Законодавство України, яке регулює створення та діяльність фінансових установ, у тому числі Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [8], не містить спеціальних норм з питання деліктоздатності фінансових установ.

Щодо деліктоздатності установ, як організаційно-правової форми юридичних осіб, правові позиції вчених наступні. Д.С. Лещенко зазначає, що ЦК не містить жодної норми, яка б передбачала субсидіарну відповідальність засновників приватної установи за її зобов'язаннями, тому на неї поширюється лише дія загальних положень про відповідальність юридичних осіб. Вчений прийшов до висновку про те, що приватні установи є самостійними суб'єктами цивільно-правової відповідальності. Це проявляється у відповідальності за власними зобов'язаннями усім належним їх майном без залучення додаткового боржника (засновника) [9, с.37].

Погоджується з цим І.П. Жигалкін, який підкреслює, що приватна установа, як учасник цивільного обороту, самостійно несе ризик можливої майнової відповідальності, а її засновник(и) не несе(уть) субсидіарної відповідальності. Також вчений звертає увагу на недостатність закладеного в ст. 86 ЦК України механізму зменшення рівня небезпеки відшкодування установами збитків. Він передбачає заборону на здійснення установою підприємницької діяльності, якщо остання не відповідає цілям, для яких вона була створена, й не сприяє її досягненню [10, с. 11].

Також Д.С. Лещенко зазначає, що залучення субсидіарного боржника широко використовується у діяльності установ, створених державою. З ним погоджується В.Д. Примак, який підкреслює, що відсутність реальної майнової відокремленості державної установи від її засновника відбивається на такому елементі правового статусу обох цих суб'єктів права, яким є обов'язок

засновника нести субсидіарну відповідальність за боргами створеної ним організації-невласника [9, с. 158].

Отже, деліктоздатність СІУ залежить від порядку їх створення. У випадку створення СІУ юридичною особою приватного права, вона відповідатиме всім належним їй майном, а за її зобов'язаннями засновники субсидіарну відповідальність не нестимуть. У випадку створення СІУ юридичною особою публічного права, засновник нестиме субсидіарну відповідальність за її боргами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільне право України. Загальна частина : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. — К. : Юрінком-Інтер, 2010. — 976 с.
2. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар до законодавства та судової практики / В. М. Кравчук — К. : Істина, 2005. — 720 с.
3. Цивільне право України: Академічний курс: підруч.: у 2 т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. — Т. 1. Загальна частина. — К.: «Видавничий дім «Ін Юре», 2003.
4. Козлова Н.В. Правосубъектность юридического лица / Козлова Наталья Владимировна. — М. : Статут, 2005–476 с.
5. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / В. Д. Примак. — К., 2005. — 16 с.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіц. вісн. України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
7. Про іпотечні облігації: Закон України від 22.12.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 16. — Ст. 134.
8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 1. — Ст. 1.
9. Лещенко Д. С. Правовий статус установ в цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Д. С. Лещенко. — К., 2005. — 199 с.
10. Жигалкін І. П. Установи як юридичні особи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І. П. Жигалкін. — Х., 2009. — 20 с.

ПОХІДНИЙ ХАРАКТЕР ЯК ОЗНАКА ЗВОРОТНОГО ПРАВОВІДНОШЕННЯ

КУРІНЬОВСЬКА Людмила Анатоліївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Щодо існування похідних правовідносин до теперішнього часу немає чітких позицій в наукових колах. В дослідженнях вітчизняних вчених це питання взагалі обходиться стороною, на відміну від вітчизняних вчених російські зробили перші спроби в цьому напрямку.

Так на думку І.А. Фаршатова в похідних правовідносинах отримують свій конкретний вираз процеси спеціалізації правових норм[3, с. 28]. Далі вчений виводить власні ознаки похідних правовідносин до яких відносить:

– повинна існувати певна залежність похідного правовідношення від основного (передуючого). Якщо адаптувати цю ознаку до зворотних правовідносин, то можемо зробити висновок, що зворотне правовідношення виникає на основі виконання основного правовідношення і цей критерій (ознака) дозволяє говорити про виникнення похідного правовідношення хоча і нового, але на основі передуючого.
– цілеспрямований характер похідного правовідношення. Виникнувши, зворотне правовідношення набуває конкретно-цілеспрямованого характеру, тобто в результаті виникнення зворотного правовідношення третя особа в основному правовідношення (кредитор в похідному) має право вимагати від боржника повернення сплаченого (одержаного), а боржник, у свою чергу, зобов'язаний задовольнити дані вимоги.
– різна спрямованість основного та похідного правовідношення. Тобто в зворотному правовідношенні мета основного відрізняється від мети зворотного (похідного).

Зворотне правовідношення, як і всі інші зобов'язальні правовідносини відображає динаміку розвитку. Тобто, відносини сторін націлені на здійснення боржником певних дій, тому що складно уявити випадок, при якому б кредитор повинен був утриматися від певних дій.

Не викликає сумніви і той факт, що зворотні правовідносини, хоч і не так детально, наскільки хотілося б, але регламентовані нормами права — право визнає існування зворотних правовідносин. Законодавець по всьому тексту ЦК України оперує категоріями «зворотна вимога (регрес)», «зворотна вимога» і тим самим, передбачає їх використання на практиці, під час виникнення реальних правових підстав.

Поряд з вище викладеним, слід зазначити, що ми не зустріли в літературі, тверджень подібного роду, відносно зворотних правовідносин, але відносно права регресу такі твердження є і враховуючи, що зворотні правовідносини включають в себе регресні правовідносини то звернемося до обґрунтування їх наукового існування. Так, згідно концепції С.Н. Братуся, право офіційно визнає регресні відносини. Більш того, юридичні норми не тільки регулюють такі правовідносини, але і забезпечують їх реалізацію відповідними каральними заходами. Закон надає можливість регредієнту у разі невиконання регресатом своїх обов'язків звернутися за захистом свого порушеного права у відповідні органи і вимагати не тільки усунення подібного порушення, але і відшкодування збитків, що зазнав, а в деяких випадках і відшкодування необґрунтованого збагачення [1, с. 84].

Таким чином, переконавшись, що дійсно існує така категорія, як «зворотні правовідносини», і такі правовідносини передбачені на законодавчому рівні можемо зазначити, що вказані правовідносини до теперішнього часу не конкретизовані, в зв'язку з їх виникненням поряд з іншими підставами, які необхідні для виникнення любого зобов'язання, обов'язково слід спочатку виконати основне (первинне) зобов'язання, а вже потім виникнуть підстави для зворотних правовідносин. Також, зворотні правовідносини передбачають існування третьої особи. З вище викладеного постає закономірне питання: чи зворотні правовідносини є самостійним видом правовідносин, чи похідним.

Щодо виникнення зворотного правовідношення то однією з підстав його виникнення є виконання (завершення) основного правовідношення. На цьому залежність зворотного від основного правовідношення закінчується. Далі зворотне правовідношення існує в якості самостійного. В підтвердження вище викладеного, слід звернути увагу позицію К.С. Юдельсона, який постійно акцентує увагу на похідному характері регресних правовідносин [2, с. 70].

Вище викладене наочно демонструє похідний характер зворотних правовідносин, тобто в таких правовідносинах завжди існує похідний елемент від основного правовідношення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Братусь С.Н. Предмет и система советского гражданского права – М.: Госюриздат, 1963 . – 197с.
2. Ученые записки Свердловского юридического института. Т. 1 / Редкол.: Гофман С.М., Крыльцов И.И., Курсанов Г.А., Розмарин С.А., Черепахин Б.Б., Юдельсон К.С. — Свердловск: Свердлгиз, 1945. — 203 с.
3. Фаршатов И.А. Производные правоотношения // Государство и право. 1998. № 2. — С. 28–34.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

МАМАЙ Ірина Володимирівна,
студент КМ курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» НАВС

Цивільно-правовому договору як юридичному факту властиві наступні ознаки: 1) в ньому виявляється воля не однієї сторони, а двох чи декількох, причому волевиявлення учасників за своїм змістом повинно збігатися і відповідати одне одному; 2) це така спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків: набуття, зміну або припинення певних цивільних прав і обов'язків.

За загальним правилом договір розглядається як юридичний факт, що є підставою виникнення цивільних прав і обов'язків (п.1 ч.2 ст. 11 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України)). З цієї точки зору договір є домовленістю двох або більше сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків (ч. 1 ст.626 ЦК України), тобто дво- чи багатостороннім правочином. Як будь-який правочин, договір — це вольовий акт, але йому притаманні і деякі особливості.

В статті 627 ЦК України, характеризуючи свободу договору, передбачено необхідність врахування актів цивільного законодавства, ділових звичаїв, вимог розумності і справедливості. Однак формулювання «у відповідності зі статтею 6 дійсного Кодексу» кардинально змінюють регулятивне значення перерахованих інститутів. Їхня дія стає обов'язковою для сторін договору лише при відсутності спеціального договірного встановлення. Проте, правила, що сформульовані в ЦК України стосовно публічних договорів, представлені у виді виключень із принципу свободи договору. Відповідно до частини 6 статті 633 ЦК України, умови публічного договору, що суперечать обов'язковим правилам для сторін при їхньому укладенні і виконанні, є незначними. Аналогічного правила не передбачено для приватного договору, що підтверджує його приватність над законом.

Другий абзац ч. 3 ст. 6 ЦК України передбачає можливість обмеження свободи договору. Обмеження виникають при наявності прямого застереження в акті цивільного законодавства, що забороняє контрагентам відступати від його положень, а також при встановленні обов'язковості положень такого акту виходячи з їхнього змісту або із суті відносин між сторонами. Однак обмеження свободи договору, представлені в такому виді, означають повне безсилля закону перед свободою договору. Норми діючого законодавства не передбачають заборон на вільне укладення договорів. У цьому немає

потреби, тому що визнається верховенство закону над договором — сторони договору вправі врегулювати свої відносини на власний розсуд, якщо відсутнє законодавче регулювання або акт цивільного законодавства прямо допускає таку можливість.

Свобода договору — це одна з основ цивільного законодавства. Договір є прямим вираженням свободи сторін, що його що уклали, і, за загальним правилом, регулює всі істотні умови, оскільки закон не в змозі передбачити кожен нюанс конкретних правовідносин. Саме цим пояснюється роль договору як інструменту для досягнення особами поставленої мети.

Підставою припинення цивільно-правового договору, слід вважати юридичний факт чи їх сукупність, тобто життєву обставину або сукупність обставин, з якими норми цивільного права пов'язують припинення договору. Такі обставини мають юридичну силу лише для тих суб'єктів правовідносин, які знаходяться у договірних відносинах, а не будь-яких суб'єктів цивільних правовідносин. Дані обставини, по-перше, можуть бути об'єктивними та суб'єктивними, тобто залежними від волі осіб — сторін договору чи ні. По-друге, вони можуть мати як тимчасовий, так і постійний характер. По-третє, можуть встановлюватися судом або, зокрема, сторонами договору. Перелік ознак таких обставин не є вичерпним.

У судовій практиці близько 40% цивільних спорів, які розглядаються протягом року в судах першої інстанції, пов'язані з визнанням правочинів недійсними, що доводить необхідність роз`яснення даного інституту права.

Недійсними договорами є дії суб'єктів цивільного права, що спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, але не породжують бажаних сторонами юридичних результатів унаслідок невідповідності вчинених дій вимогам закону. Таким чином, недійсність договору є наслідком того, що дія яка на перший погляд нагадує договір, за своєю суттю не відповідає вимогам, що висуваються до юридичного факту, який кваліфікується як правочин. З іншого боку, такий договір не є й юридично байдужим фактом, бо з його укладенням закон пов'язує виникнення для сторін певних наслідків (хоч і не тих, яких бажали сторони: повернення отриманого майна, виникнення обов'язку компенсації збитків тощо).

Що стосується конкретних підстав визнання договору недійсним, слід зазначити, що його недійсність зумовлюється наявністю дефектів ознак або елементів договору, недотриманням вимог, необхідних для чинності правочину (ст.ст.203, 215 ЦК України).

Такими, зокрема, можуть бути: 1) дефекти суб'єктного складу (укладення договору особою, що не має необхідного обсягу дієздатності — правочиноздатності); 2) дефекти волі (невідповідність волі та волевиявлення); 3) де-

фекти (недотримання) форми; 4) дефекти (незаконність та (або) аморальність) змісту та порядку укладення договору.

Окремої уваги також заслуговують питання зміни або розірвання договору, не зважаючи на те, що їм приділено достатньо уваги не тільки з боку українських вчених, а й російських. Разом з тим залишається багато питань, пов'язаних із зміною або розірванням договору як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

По-перше, відсутнє законодавче визначення поняття «зміна або розірвання договору». Ст. 651 ЦК України передбачає однакові підстави для розірвання або зміни договору, проте поняття «зміна» або «розірвання» — неоднакові і ототожнювати їх не можна, тому що вони мають різні значення та наслідки.

По-друге, в загальних положеннях про договори в ЦК України безпосередньо визначаються підстави та правові наслідки лише щодо зміни та розірвання договору, проте не містяться норми, які б конкретно визначали підстави та порядок припинення договору (крім його розірвання, яке є лише однією з підстав припинення договору). Взагалі, в цивілістичній літературі питання сутності такої юридичної категорії як припинення зобов'язання є малодослідженим.

По-третє, в юридичній науці відповідь на питання про встановлення моменту припинення договору та моменту припинення зобов'язання поки що не сформульовано.

В-четвертих, в главі 50 ЦК України «Припинення зобов'язання» відсутнє визначення припинення зобов'язання. В ній лише перераховуються окремі підстави його припинення. Вважаємо, що під припиненням можна розуміти добровільну чи примусову ліквідацію у сторін прав та обов'язків за договірними чи законодавчими підставами та припинення між ними правового зв'язку, за винятком правозахисних відносин, пов'язаних з невиконанням на момент припинення зобов'язання окремих обов'язків, вимогами про якість продукції, товарів в межах гарантійних термінів та строків позовної давності. В свою чергу, під припиненням договору необхідно розуміти у широкому значенні припинення його чинності за суб'єктивними чи об'єктивними підставами та припинення договірних прав та обов'язків на майбутній період.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НОВАЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ ФРАНЦІЇ

ПАДУН Євген Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

У результаті рецепції римського права новація, поряд з іншими його інститутами, увійшла складовою частиною в законодавчі акти європейських країн, але найбільш докладно вона врегульована у французькому цивільному праві (статті 1271–1281 ЦК Франції) [3, с. 705].

Так відповідно ст. 1271 ЦК Франції новація може відбуватися трьома способами: 1) боржник укладає з кредитором договір, за яким встановлюється новий борг, який замінює попередній борг з його погашенням; 2) новий боржник вступає на місце колишнього боржника, який звільняється кредитором від обов'язку; 3) в силу нового зобов'язання новий кредитор стає на місце колишнього, а боржник звільняється від обов'язку перед колишнім кредитором.

Новація може вважатися такою, що не відбулася, якщо передуюче зобов'язання буде з самого початку недійсним. У разі нікчемності новаційного зобов'язання, новація не відбувається. Якщо ж передуюче зобов'язання ґрунтувалося на недійсному зобов'язанні, але сторони про це не знали, то новація не матиме юридичної сили лише в разі, коли на момент виникнення новації, продовжувала існувати причина недійсності зобов'язання, і вона була не відома сторонам зобов'язання [2, с. 171].

Також в разі коли передуюче зобов'язання є умовним, то зобов'язання яке його замінює також ставиться в залежність від настання (ненастання) відповідної умови. У такому, випадку при новації нове зобов'язання виникає і припиняє колишнє зобов'язання тільки внаслідок настання відкладальної умови або не настання відкладальної умови, що встановлені в передуючому зобов'язанні. Інакше передуюче зобов'язання визнається таким, що не виникло, а отже, що не може припинятися допомогою новації.

Іншою необхідною умовою новації згідно французького цивільного права виступає необхідність виникнення нового зобов'язання, так як інтерес кредитора повинен бути задоволений за допомогою виконання нового зобов'язання. Тому, припинення зобов'язання, що припиняється за допомогою новації, ставиться в залежність від виникнення нового. У разі не виникнення нового зобов'язання колишнє не припиняється.

Наступною неодмінною умовою новації є існування різниці між передуючим і новим зобов'язанням (римське aliquid novi). Така відмінність може

стосуватися суб'єктного складу (зміна кредитора або боржника), предмета або підстав виникнення зобов'язання.

Зміна кредитора за допомогою новації схожа з відступленням права вимоги (цесії), однак має деякі відмінності: під час новації зі зміною кредитора на відміну від відступлення права вимоги необхідна наявність згоди боржника. Крім того, така новація, проводиться без дотримання низки формальностей, передбачених ст.ст. 1689–1701 ЦК Франції. В результаті новації якщо кредитор не передбачить інше, припиняються акцесорні права кредитора (ст. 1278 ЦК Франції), при відступленні права вимоги вони зберігають силу (ст. 1692 ЦК Франції). Разом з тим слід зазначити, що в теперішній час новація за допомогою заміни кредитора використовується у французькій практиці рідко, для зміни кредитора частіше вдаються до відступлення права вимоги [1, с. 302].

Під час зміни боржника місце попереднього боржника займає новий. Причому така новація може відбутися навіть без згоди колишнього боржника (ст. 1274 ЦК Франції).

Отже, новація із заміною кредитора нагадує відступлення права вимоги (цесію), однак відрізняється від неї тим, що при цесії договір укладається між кредитором і третьою особою без участі боржника і без зміни змісту зобов'язання. Новий кредитор (цесіонарій) набуває право зі всіма «недоліками», коли боржник може виставити всі колишні заперечення цесіонарію.

Новація ж відбувається лише за згодою боржника, вона припиняє передуюче зобов'язання і на його місці виникає нове зобов'язання, і в такому випадку висунення заперечень новому кредиторові неможливе, так само як і набуття додаткових прав, що не відображені в договорі.

Виходячи з викладеного, новацію в цивільному праві Франції можна визначити як один із способів припинення договірного зобов'язання за допомогою досягнення сторонами домовленості про виникнення нового зобов'язання з метою припинення передуючого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гражданское и торговое право капиталистических стран. / Авт. кол. : М. М. Агарков, С. Н. Братусь, Д. М. Генкин и др. Под ред. Д. М. Генкина; Всесоюзный институт юридических наук Министерства юстиции Союза ССР. — М. : Госюриздат,1949. — 544 с.
2. Май С.К. Очерк общей части буржуазного обязательственного права / Май С.К. — М.: Внешторгиздат, 1953. — 220 с.
3. Французский гражданский кодекс / Научн. редактирование и предисловие канд. юрид. наук Д. Г. Лаврова, перевод с французского А. А. Жуковой, Г. А. Пашковой. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. — 968 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ПРАВА В НІМЕЧЧИНІ

ПАДУН Роман Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Досліджуючи визнання права, як спосіб захисту цивільних прав та інтересів в Україні, на нашу думку, слід звернути увагу на зарубіжний досвід, а саме на особливості правового регулювання визнання права в Німеччині, яка відноситься до романо-германської правової системи, як і наша держава.

У цивільно-процесуальному праві Німеччини позови про встановлення, або позови про визнання (die Feststellungsklage), є особливою процесуальною формою захисту, своєрідним видом позовів, основним завданням яких є усунення сумнівів в правовідносинах між сторонами. В основі установчих позовів (позовів про визнання) відсутня правова вимога позивача, пред'явлена відповідачеві. На відміну від позовів про присудження, ці позови не є розпорядженням, вимогою про примушування відповідача до виконання певних дій, а лише спрямовані на встановлення існування або відсутності правовідносин, у виняткових випадках — на встановлення автентичності або фальшивість документа.

Таким чином, фактично законодавець Німеччини закріпив відсутність примусової сили судового акта про визнання права. На вказану обставину позову про визнання звертає увагу відомий німецький вчений Бернард Віндшейд, на думку якого правова природа цього позову полягає в позадоговірній вимозі власника, направлену тільки на встановлення наявності чи відсутності між ним і відповідачем правовідносини власності і не пов'язану з вимогою про передачу позивачеві спірної речі або усуненні будь-яких обмежень позивача в праві користування чи розпоряджатися нею, але не є позовом про позбавлення права власності [3, с. 124].

Отже, в німецькому цивільному праві, позови про встановлення відрізняються від позовів про присудження тим, що позивач в цьому випадку вимагає не задоволення своїх вимог, а встановлення або невстановлення певних правовідносин, або визначення підроблений чи не підроблений документ. Так, згідно § 256 (1) ГПК ФРН позов про встановлення застосовується з метою встановлення існування чи неіснування певних правовідносин, які підтверджуються за допомогою достовірності документа, а в разі встановлення його підробки заінтересована сторона має право звернутися з позовом, щоб факт існування правовідносин або визначення підроблений чи не підроблений документ, були встановлені в судовому порядку [1, с. 162].

Виходячи з цього, для визначення судом існування правовідносин потрібно говорити про позитивні позови відносно визнання (die positive Feststellungsklage), а при визначенні відсутності правовідносин — про негативні позови відносно визнання (die negative Feststellungsklage) [2, с. 302].

З вище викладеного полягає, що визнання права слід відносити до позитивних позовів про визнання. Тому, що предметом позовів про встановлення можуть бути тільки факт існування правовідносин або визначення підроблений чи не підроблений документ.

В основі позовів про встановлення лежить не матеріально-правова вимога, а особлива процесуальна форма захисту, яка покликана на усунення сумнівів у правовідносинах. Правовий інтерес позивача в цьому випадку полягає в тому, що його правовий статус загрожує йому самому, а тому рішення, що виноситься судом на цей рахунок, повинне слугувати усуненню такої загрози.

Судові рішення, які виносять на основі позовів про визнання, називаються установлюючими рішеннями (das Feststellungsurteil). Необхідно також відзначити, що формою позовів про визнання є проміжні позови про визнання (die Zwischenfeststellungsklage). Мова йде про позов, який може додатково виникнути під час розгляду у суді позову про визнання. Проміжні позови можуть бути розглянуті під час судового в цивільній справі в будь-який час, без обмежень, що діють у разі зміни позову. Так, § 256 (2) ЦПК ФРН закріплює, що до кінця усного розгляду, в якому виноситься рішення суду, позивач — в порядку розширення позовної заяви, а відповідач — в порядку пред'явлення зустрічного позову можуть вимагати, щоб додатковий предмет спору, який став спірним під час розгляду справи, був вирішений в судовому порядку [1, с. 163].

Також слід звернути увагу, що визнання права згідно цивільного законодавства Німеччини, покликане для встановлення факту існування конкретних правовідносин. При цьому важливим є те, що застосування визнання права можливе тільки для відновлення порушеного права зацікавленої особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гражданское уложение Германии (Deutsches Buergerliches Gesetzbuch mit Einfuehrungsgesetz): ввод. закон к Гражд. уложению; пер. с нем. В. Бергман. — 3-е изд., перераб. и доп. — М: Wolters Kluwer Russia, 2008. — 246с.
2. Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии / Давтян А.Г. — М.: Городец, 2000. — 320 с.
3. Windsheid B. Lehrbuch des Pandektenrechts. 1900. — P. 437 с.

ФІЛЬМ ЯК РІЗНОВИД АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

ПАТОЧНОВА Валерія Валеріївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Відповідно до Закону України від 11.07.2011 р. «Про авторське право і суміжні права» аудіовізуальним твором є твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів.

Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими [1].

В Законі України «Про кінематографію» від 13.01.1998 р. міститься визначення фільму, під яким розуміється аудіовізуальний твір кінематографії, що складається з епізодів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними засобами, та який є результатом спільної діяльності його авторів, виконавців і виробників. За способами фіксації зображення та розповсюдження фільми поділяються на кіно-, відеофільми тощо [2].

В свою чергу в Європейській конвенції про спільне кінематографічне виробництво під «кінематографічним твором» розуміється твір будь-якої тривалості чи будь-якого способу вираження, зокрема науково-фантастичні фільми, анімаційні фільми та документальні фільми, який відповідає положенням, що регулюють кіновиробництво кожної зі Сторін і є чинними на їхній території та призначений для демонстрування в кінотеатрах [3].

Наказом Міністерства культури і туризму України «Про затвердження Норм виробки за знімальну зміну та граничних термінів проведення періодів (етапів) виробництва фільмів за видами, хронометражем та форматом» № 472/1/16–09 від 30.06.2009 р. [4] (далі — наказ) затверджені наступні види фільмів: ігрові (художні); анімаційні; науково-пізнавальні; учбові; хронікально-документальні; художньо-документальні; літописні; документальні; документально-публіцистичні; фільм-спектаклі; фільм телевізійні.

Відповідно до вказаного наказу фільми класифікуються за хронометражем в залежності від виду фільму, зокрема: повнометражний односерійний;

повнометражний двосерійний; повнометражний 3-х і більше серійний; короткометражний.

Наказом передбачена класифікація фільмів за форматом зйомки, а саме: звичайний кіноплівковий із співвідношенням сторін 1:1,37; кашетований кіноплівковий із співвідношенням сторін 1:1,66 або 1:1,85; широкоекранний кіноплівковий із співвідношенням сторін 1:2,35; електронний із записом зображення і звукового супроводження на магнітну стрічку у аналоговому форматі S-VHS, BETACAM-SP із роздільною здатністю сигналу телевізійного зображення з форматом зображення 4:3, 16:9; електронний цифровий із записом зображення і звукового супроводження у цифровому форматі 24p високої чіткості (HD) на магнітний чи цифровий дисковий носій; комбінований із записом зображення і звукового супроводження (або тільки зображення) на кіноплівку з переводом запису в електронний в аналоговому форматі чи запис зображення і звукового супроводження в електронному аналоговому форматі з переводом запису на кіноплівку; комбінований із записом зображення і звукового супроводження (або тільки зображення) на кіноплівку з переводом запису в електронний в цифровому форматі чи запис зображення і звукового супроводження в електронному цифровому форматі з переводом запису на кіноплівку.

ФОРМАТ_ЗВУКОЗАПИСУ_ФІЛЬМІВЗа форматом звукозапису фільми класифікуються на наступні фільми: монофонічний аналоговий звуковий формат; стереофонічний аналоговий 3.1 (Dolby Surround) звуковий формат; стереофонічний цифровий 5.1 (Dolby Digital) звуковий формат; стереофонічний цифровий 6.1 (Dolby Digital Surround EX) звуковий формат.

За кольоровою складовою фільми поділяються на чорно-білі та кольорові.

Крім класифікаційних ознак, що містяться в наказі кінофільми зазвичай прийнято класифікувати за такими ознаками: за тривалістю екранного часу; за відношенням до першоджерела (джерела сценарію або ідеї фільму); за аудіовізуалізацією ряду; за новаторським підходом, ступенем інноваційності; за споживачем (цільовою аудиторією фільму, глядацького сегменту ринку); за обсягом (масовості) та віком аудиторії; за виробником; за основними жанрами драматургії; за цілям авторів.

В сучасних умовах визначальною умовою створення фільму є джерела фінансування процесу його виробництва.

При виробництві фільму за кошти приватних осіб або організацій умови, строки та особливості процесу виробництва визначаються виходячи з умов договору.

В свою чергу, при виробництві фільмів з використанням бюджетних коштів договори, пов'язані з процесом вказаного виробництва повинні вклю-

чатися норми та нормативи передбачені наказом Міністерства культури і туризму України «Про затвердження Норм виробки за знімальну зміну та граничних термінів проведення періодів (етапів) виробництва фільмів за видами, хронометражем та форматом» № 472/1/16–09 від 30.06.2009 р. Разом з тим кіностудії (продюсери) мають право визначати терміни виробництва цих фільмів, згідно з специфічними особливостями їх постановки та у межах затверджених планових показників сум взятих зобов'язань на оплату робіт по створенню фільмів національного виробництва за державним замовленням фільму, планових завдань по випуску фільмів та встановлених лімітів.

Вартість виконаних робіт з виробництва фільмів за державним замовленням відображаються кіностудією (продюсером) за формами встановленого зразка, які затверджуються Державною службою кінематографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права»: Закон України від 11.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 43. — Ст. 214.
2. Про кінематографію: Закон України від 13.01.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 22. — Ст.114.
3. Про ратифікацію Європейської конвенції про спільне кінематографічне виробництво від 02.10.1992 р.: Закон України від 18.03.2009 р. // Офіційний Вісник України. — 2009. — № 94 від 14.12.2009. — Ст. 3245.
4. Про затвердження Норм виробки за знімальну зміну та граничних термінів проведення періодів (етапів) виробництва фільмів за видами, хронометражем та форматом: наказ Міністерства культури і туризму України № 472/1/16–09 від 30.06.2009 р. // Комп'ютерна правова система: Нормативні акти України. Режим доступу: www.nau.ua

СУБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ ПРАВА КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

РОМАНЕНКО Тетяна Андріївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

В абсолютній більшості держав сучасної Європи право касаційного оскарження законодавцем обмежується в різний спосіб з огляду на мету і завдання суду касаційної інстанції та фізичну обмеженість організувати перегляд справ відповідної юрисдикції в суді. Не є винятком з цього правила й судочинство України. В цьому контексті необхідно зазначити, що новітня історія розвитку інституту касації в цивільному судочинстві України засвідчує про певні етапи пошуку законодавцем визначення оптимальної процедури права на касаційне оскарження судових рішень. Певні ускладнення в цей процес вносять численні зміни до законодавства про судоустрій в частині, що стосується регламентації повноважень вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України.

На нашу думку, допустимо виокремити перший етап нормативного визначення права касаційного оскарження, пов'язаного з існуванням процедури допуску касаційної скарги до касаційного розгляду, коли остаточне рішення про відмову в задоволенні скарги за умови одностайності ухвалювалося колегією з трьох суддів, а касаційний розгляд передбачав зовсім інший склад суддів. З цього приводу в літературі справедливо висловлювались критичні зауваження про порушення у такий спосіб гарантій права на касаційне оскарження [1, с. 120]. В подальшому від інституту допуску касаційної скарги законодавець відмовився, замінивши його на інститут попереднього розгляду касаційної скарги. В свою чергу вказаний процесуальний інститут постійно удосконалюється, але незмінним залишаються головні його ознаки — це провадження відбувається без повідомлення осіб, які беруть участь у справі. В рамках попереднього розгляду справи суд касаційної інстанції призначає справу до судового розгляду, якщо колегія у складі трьох суддів раніше не прийме рішення про відсутність підстав для скасування судового рішення або не скасує судове рішення за наявності підстав, які тягнуть за собою обов'язкове скасування судового рішення (ч. 3, 4 ст. 332 ЦПК України) [2].

Необхідно зазначити, що в рамках підготовки справи до касаційного розгляду суддя-доповідач зобов'язаний вирішити питання про відповідність суб'єкта й об'єкта права касаційного оскарження вимогам ЦПК України про заборону відкриття касаційного провадження (ч. 4 ст. 328 ЦПК України). При

цьому законодавець чомусь виокремлює або розрізняє стадії відкриття касаційного провадження у справі і підготовки справи до касаційного розгляду. Насправді, підготовка справи до касаційного розгляду має включати питання відкриття чи не відкриття касаційного провадження і роль судді-доповідача у питанні правильності відкриття касаційного провадження не має бути вирішальною, оскільки остаточне рішення з цього питання допустимо віднести до повноваження колегії суддів при попередньому розгляді справи.

Відповідно до ЦПК України суб'єктами права касаційного оскарження є: особи, які брали участь у справі, а саме: позивач, відповідач, їхні правонаступники; треті особи, як ті, що заявляли самостійні вимоги щодо предмета спору, так і треті особи, які не заявляли таких вимог, їхні правонаступники; представники сторін і третіх осіб; у справах окремого провадження — заявники, заінтересовані особи, їхні представники; особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб; особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки.

Право касаційного оскарження обмежується об'єктом оскарження, під яким слід розуміти рішення та ухвали, постановлені судом першої інстанції, що були оскаржені в апеляційному порядку, а також рішення та ухвали, постановлені судом апеляційної інстанції, з підстав неправильного застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права. Законодавцем визначені додаткові критерії обмеження права касаційного оскарження ухвал суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також постановлені за результатом їх перегляду ухвали апеляційного суду, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі.

Аналіз нормативного визначення алгоритму стадій касаційного провадження за ЦПК України дає підстави виокремити наступні стадії, а саме: 1) відкриття касаційного провадження у справі (ст. 328 ЦПК України); 2) підготовка справи до касаційного провадження (ст. 331 ЦПК України); 3) попередній розгляд справи (ст. 332); 4) розгляд справи; 5) ухвалення рішення. При цьому можливе помилкове відкриття касаційного провадження у справі (наприклад, помилка за суб'єктом) не кореспондується з повноваженнями колегії суддів при попередньому розгляді справи щодо виправлення такої помилки. Зокрема, колегія суддів із указаних підстав не може відхилити касаційну скаргу, оскільки підстави для скасування судового рішення на стадії попереднього розгляду справи не містять таких підстав. За таких обставин справа невиправдано може бути призначена до судового розгляду. Відомо ж, що справа призначається до судового розгляду, якщо хоч один суддя із складу суду дійшов такого висновку.

Підсумовуючи викладене необхідно зазначити, що на стадії підготовки питання про відкриття касаційного провадження вірогідність помилки за суб'єктом, об'єктом права касаційного оскарження цілком реальна, оскільки ст. 324 ЦПК України, що визначає право касаційного оскарження, за своєю природою бланкетна. В свою чергу, формалізованого переліку суб'єктів права касаційного оскарження не існує, в цій частині законодавство динамічно змінюється, залишаються колізії щодо правосуб'єктності прокурора в цивільному процесі, про що науковцями-дослідниками неодноразово зазначалося [3, с. 428]. Видається, що в ЦПК України необхідно віднести відкриття касаційного провадження до одного з етапів підготовки справи до касаційного розгляду, а помилкове відкриття провадження може бути виправлене при попередньому розгляді справи шляхом ухвалення відповідного рішення колегією суддів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куйбіда Р.О. реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: Монографія. — К.: Атіка, 2004. — С. 120.
2. Цивільний процесуальний кодекс України. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618–15/parao2124#o2124.
3. Зейкан Я.П. Коментар цивільного процесуального кодексу України. — К.: Юридична практика, 2006. — С.428.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

СОБОЛЄВ Дмитро Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Майнові відносини подружжя ще з давніх часів забезпечувалися нормами звичаєвого права, основне місце подружжя в системі цих відносин належить їх праву власності на майно, набуте ними спільно в період шлюбного життя.

З прийняттям у 1926 р. другого Сімейного кодексу УРСР, вперше проголошувався принцип спільності майна, нажитого подружжям у період шлюбу, на відміну від попереднього законодавства. Так, у ст. 125 Сімейного кодексу було записано: «Майно, нажите подружжям спільною працею в період шлюбу, вважається належним обом членам подружжя на засадах спільної влас-

ності (ст. 61–65 Цивільного кодексу УРСР) в рівних частках. Інше ж майно складає окрему власність кожного з них».

Таким чином, з вище зазначеної норми можна виділити такі принципи як:

а) принцип спільності майна, створеного спільною працею подружжя в період шлюбу; б) принцип рівності часток у спільному майні, в) принцип роздільності дошлюбного майна та майна, не нажитого подружжям спільною працею (подарованого, набутого в порядку успадкування). Є підстави говорити про те, що принцип спільності майна випробуваний практичним досвідом і, є прийнятним для регулювання подібних відносин.

Сімейним кодексом України встановлено принцип спільності придбаного в період шлюбу майна. Згідно зі ст. 60 Сімейного кодексу України, встановлено, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один із них не мав з поважної причини самостійного заробітку (доходу).

Спільної власність подружжя має два різновиди: а) спільна сумісна; б) спільна часткова власність подружжя.

При цьому, ЦК України розрізняє спільну власність з визначенням часток (часткова власність) або без визначення часток (сумісна власність).

Правильне розуміння права спільної власності подружжя можливе лише після аналізу загальних норм, що регулюють відносини спільної власності, у тому числі щодо підстав виникнення такої власності, що містить глава 26 Цивільного кодексу України. Відповідно до ч. 3 ст. 355 ЦК України зазначено, що право спільної власності виникає з підстав, не заборонених законом. Автоматично ця норма є причиною для застосування ст. 11 ЦК України, яка вказує на різні підстави виникнення цивільних прав.

На сьогодні майнові відносини подружжя врегульовано здебільшого Сімейним кодексом України, введеним у дію 1 січня 2004 р. До спеціальних норм, що регулюють відносини спільної власності подружжя повинні бути застосовані норми глави 8 Сімейного кодексу України.

Звичайно, аналізуючи загальні норми Цивільного кодексу України, а саме вище згадувану ст. 11 ЦК України та главу 24 ЦК України, яка встановлює підстави для набуття права власності, ми можемо лише дати формально відповідь на питання щодо підстав виникнення права власності. Тому у разі набуття права власності саме подружжям буде виникати складний юридичний факт до якого будуть входити дві основні підстави, а в деяких випадках і більше підстав (юридичних фактів), що будуть обумовлювати виникнення права спільної власності подружжя.

Першою підставою може бути, наприклад, договір купівлі-продажу. Другою ж підставою буде вже наявність факту укладення шлюбу між осо-

бами, внаслідок чого для регулювання відносини власності вже між подружжям буде застосовуватись норма ст. 60 Сімейного кодексу України.

Беручи до уваги інші юридичні факти (підстави), які в свою чергу можуть включати до свого змісту й інші складні юридичні елементи, наприклад — факт укладення шлюбного договору, в якому вже будуть врегульовані не тільки відносини спільної власності подружжя, але й права спільної часткової власності на майно, що буде набуватися подружжям за час шлюбу, або укладання договору про поділ спільного майна подружжя тощо.

Разом з тим для виникнення права спільної власності подружжя недостатньо, щоб майно було набуте в період зареєстрованого шлюбу. Потрібно також, щоб подружжя спільно проживали, вели спільне господарство, тобто була наявність спільної праці подружжя. Під спільною працею подружжя слід розуміти будь-яку корисну працю, яка незалежно від його характеру або безпосередньо, або в своїй іншій формі була спрямована на створення спільного майна подружжя.

Спільність результатів праці подружжя, у разі законного режиму майна подружжя, встановлюється не домовленістю подружжя явним або таким що має бути, а вводиться в якості обов'язкового наслідку — шлюбу.

Що стосується поняття майна як об'єкта спільної власності подружжя, то виходячи з аналізу ст. 61 СК України, ним зокрема можуть бути:

- будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту;
- заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя;
- гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за договором, який укладено одним із подружжя в інтересах сім'ї;
- речі для професійних занять, придбані за час шлюбу для одного з подружжя.

Таким чином, обов'язковими елементами юридичного складу для виникнення права спільної сумісної власності подружжя і загального майна подружжя, як зазначено в літературі, є придбання майна під час зареєстрованого шлюбу та ведення спільного господарства подружжям, тобто наявність спільної праці подружжя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 29 лют. 2012 р.: — К. Паливода А.В., 2012. — 380 с.
2. 2.Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 21–22. — Ст. 13.
3. Советское семейное право / Под ред. В.Ф. Маслова и А.А. Пушкина. — К.: Вища школа. — 1982. — С. 88.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ФІКТИВНИМИ

СУШАК Валерій Валерійович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Прийнятий 2 грудня 2010 року Податковий кодекс України (далі — ПКУ) [1] ознаменувало не лише позитивні зрушення в українській економіці, а і проблемні питання, які пов'язані із неправильним застосуванням органами Державної податкової служби України (далі — ДПС) норм цивільного законодавства.

Так, широкого поширення набули акти перевірок органів ДПС відповідно до яких фінансово-господарські операції платників податків визнаються такими, що не спрямовані на реальне настання правових наслідків.

Органи ДПС в більшості випадків безпідставно, не з'ясовуючи всіх обставин справи виносять дані акти, вказуючи на фіктивність даних правочинів. Позиція органів податкової базується на тому, що у ході перевірки контрагента не було підтверджено наявності поставок товарів, що свідчить про те, що правочин платників податків здійснені без мети настання реальних наслідків.

Розглянемо дану категорію справ у розрізі правильного застосування органами податкової інспекції цивільного законодавства, зокрема інституту фіктивних правочинів на який зазвичай посилаються органи ДПС визнаючи фінансово-господарські операцію платників податків нікчемними.

Згідно ч.1 ст.234 Цивільного кодексу України (далі — ЦКУ) [2] фіктивним є правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином.

Відповідно до п.24 постанови Пленуму Верховного суду України від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» (далі — ППВСУ №9) [3] саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. А у разі якщо на виконання правочину було передано майно, такий правочин не може бути кваліфікований як фіктивний.

ЦКУ передбачає презумпцію правомірності правочину, згідно якої правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Відповідно до ч.2 ст. 234 ЦКУ фіктивний правочин визнається судом недійсним. Відповідно до ст. 215 ЦКУ дані правочини за своєю право-

вою природою відносяться до оспорюваних правочинів, оскільки в момент вчинення правочину сторонами було недодержано вимог встановлених ч.5 ст.203 ЦКУ, відповідно до якої правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

На відмінну від оспорюваних правочинів нікчемні ж правочини, визнавати недійсними судом не потрібно, оскільки їхня недійсність має бути чітко встановлена законом (ст. 215 ЦКУ).

Виходячи із даних положень стає абсолютно зрозуміло, що якщо органи ДПС мають підозру про фіктивність фінансово-господарських правочинів між платниками податків вони перш за все повинні звернутись до суду, задля визнання їх такими. І лише після того як в судовому рішенні про це буде вказано і дане рішення набере законної сили органи податкової служби можуть застосовувати санкції до учасників правочину, до цього моменту правочин вважається чинним і ні про яку недійсність не може йти мови. Крім того при доведенні фіктивності правочину органи податкової відповідно до абз.1 п.24 ППВСУ №9 для визнання правочину фіктивним необхідно встановити наявність умислу всіх сторін правочину.

Джерелом невірного застосування інституту фіктивності правочинів став п.140.2 ст.140 ПКУ, відповідно до якого перерахунок доходів та витрат (балансової вартості основних засобів) проводиться сторонами у звітному періоді (періодах), в якому витрати та доходи (балансова вартість основних засобів) за правочином, визнаним недійсним, були враховані в обліку сторони правочину — у разі визнання правочину недійсним як такого, що порушує публічний порядок, є фіктивним.

Виходячи із даної норми законодавець поєднав два діаметрально протилежні інститути, а саме інститут правочинів, які порушують публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства та інститут фіктивних правочинів, які не можна застосовувати одночасно, оскільки вони мають різну правову природу та наслідки. Пояснення даної прогалини можливо полягає в тому що законодавець використав інститут фіктивних правочинів, як правове обґрунтування для застосування наслідків інституту правочинів, що порушують публічний порядок — нікчемність.

Разом з тим такий підхід є помилковим. Це пов'язано із тим, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» від 2 грудня 2010 року ст. 228 ЦКУ правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства було доповнено частиною третьою такого змісту: «3. У разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його

моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним. Якщо визнаний судом недійсний правочин було вчинено з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу у обох сторін — в разі виконання правочину обома сторонами — в дохід держави за рішенням суду стягується все одержане ними за правочином, а в разі виконання правочину однією стороною з іншої сторони за рішенням суду стягується в дохід держави все одержане нею і все належне — з неї першій стороні на відшкодування одержаного. При наявності умислу лише у однієї із сторін все одержане нею за правочином повинно бути повернуто іншій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного за рішенням суду стягується в дохід держави».

Виходячи із даного доповнення у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним і недійсність даного правочину тепер є оспорюваною, тобто необхідне рішення суду, що набрало законної сили.

Такими є правочини, що посягають на суспільні, економічні та соціальні основи держави, зокрема, правочини, спрямовані на використання всупереч закону комунальної, державної або приватної власності; правочини, спрямовані на незаконне відчуження або незаконне володіння, користування, розпорядження об'єктами права власності українського народу — землею як основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, її надрами, іншими природними ресурсами (ст. 14 Конституції України); правочини щодо відчуження викраденого майна; правочини, що порушують правовий режим вилучених з обігу або обмежених в обігу об'єктів цивільного права тощо. Всі інші правочини, спрямовані на порушення інших об'єктів права, передбачені іншими нормами публічного права, не є такими, що порушують публічний порядок.

Порядок дій органів ДПС під час реалізації владної управлінської функції контролю за правильністю та повнотою справляння податкових зобов'язань, у тому числі щодо спірних зобов'язань, визначається ПКУ. Зазначені нормативно-правові акти не містять норм, які б наділяли органи ДПС повноваженнями на визнання правочинів нікчемними або такими, що не відповідають вимогам законодавства та повноваженнями на оцінку відповідності будь-якого правочину вимогам ЦКУ.

Виходячи із вище викладеного стає цілком зрозуміло, що органи ДПС перш за все перед тим, як за висновками акту перевірки платників податків визнавати їхні фінансово-господарські операції недійсними, в частині недодержання вимог чинного законодавства при укладенні правочинів, які не спрямовані на настання правових наслідків, що обумовлені ними, зобов'язані

звернутись до суду із позовом про визнання даних операцій фіктивними, з урахуванням вимог законодавства та Довідки ВАСУ. Визнання операцій нікчемними лише на основі з висновком акту перевірки платника податку є невірним застосуванням норми чинного законодавства України в частині кваліфікації вчинених платником правочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року N 2755-VI.// Голос України. — 2010. — № 12. — 04.12.2010р. — № 229–230
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року N 435-IV.// Офіційний вісник України. — 2003.- №11.-28.03.2003р. — Ст. 461.
3. Постанова Пленуму Верховного суду України від 06 листопада 2009 року N 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». // Вісник Верховного Суду України — 2009. — №12. — 17.12.2009р.

РОЛЬ НОТАРІУСА У ПОСВІДЧЕННІ ПРАВОЧИНІВ ІЗ НЕРУХОМИМ МАЙНОМ ТА ДЕРЖАВНІЙ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ТА ЇХ ОБТЯЖЕНЬ В УКРАЇНІ

УМАНСЬКА Марина Афанасіївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Сучасний етап проведення в Україні правової реформи зумовив необхідність перегляду ролі та місця нотаріату в правовій системі України як ефективного засобу досудового захисту прав людини та місця в ній інституту приватної нотаріальної діяльності, який ґрунтується на принципах латинського (вільного) нотаріату. В Україні приватний нотаріат довів свою доцільність та ефективність у питаннях захисту прав людини, однак остаточного його запровадження досі не відбулося. Ключові вимоги Конституції України досі не враховані у Законі України «Про нотаріат», не вирішене широке коло теоретичних і практичних проблем організації і функціонування нотаріату в Україні на основі здобутків міжнародного досвіду.

Нотаріат є інститутом, що забезпечує охорону та захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій

від імені держави. Нотаріальна діяльність спрямована на надання офіційної сили, вірогідності юридичним правам, фактам і документам. Діяльність нотаріату має певну спільність з діяльністю інших органів цивільної юрисдикції. Разом із тим нотаріальна форма охорони і захисту відрізняється від інших форм. Особливість нотаріальної форми полягає в тому, що вона, як правило, спрямована не на безпосередній захист, а на попередження порушення права і тому предмет її діяльності специфічним.

Важливим кроком на шляху до вдосконалення законодавчої бази в цій сфері стало підписання Президентом України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення та спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та прав на нерухоме майно», прийнятого Верховною Радою України 4 липня 2012 р. Згідно із Законом, починаючи з 2013 р., реєструвати майнові права і на землю, і на споруди буде новостворена Державна реєстраційна служба України, яка повинна вести Державний реєстр речових прав та їх обтяжень на нерухоме майно. Окремо варто зупинитися на положеннях, що вносять зміни до Закону України «Про нотаріат», якими передбачено визначення нотаріуса спеціальним суб'єктом, на якого покладаються функції державного реєстратора прав на нерухоме майно відповідно до вимог Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Нотаріуси будуть наділені повноваженнями спеціального суб'єкта державного реєстратора прав на нерухоме майно, що виникають у результаті вчинення нотаріальних дій, а саме — здійснення нотаріусами державної реєстрації прав власності, реєстрація яких була проведена відповідно до законодавства, що діяло на момент їх виникнення, а також державну реєстрацію прав в результаті вчинення нотаріальної дії з такими об'єктами, можливість отримання витягів із Державного реєстру прав особам, які мають речові права на чуже нерухоме майно, а також інформації про наявність іпотеки та обтяжень прав на нерухоме майно.

Окремо слід зазначити, що державна реєстрація права власності та інших речових прав за загальним правилом проводиться за місцем розташування об'єкта нерухомого майна в межах території, на якій діє відповідний орган державної реєстрації права власності та інших речових прав. У разі ж здійснення нотаріусом функцій спеціального суб'єкта реєстрація майнових прав на нерухоме майно за загальним правилом посвідчення правочинів щодо нерухомого майна (ч. 4 ст. 55 Закону України «Про нотаріат») провадиться за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін відповідного правочину. Державна реєстрація обтяжень прав проводиться незалежно від місця розташування об'єкта нерухомого майна.

Таким чином, отримавши повноваження реєстратора Державного реєстру прав на нерухоме майно, нотаріус зможе оперативно отримувати інформацію та здійснювати реєстрацію прав на нерухоме майно фізичних та юридичних осіб одночасно з вчиненням нотаріальної дії щодо цього майна, отримуючи або вносячи необхідні відомості та записи з зазначеного реєстру чи до нього.

Передаючи право такої реєстрації за нотаріально посвідченими правочинами та виданими свідоцтвами про право на спадщину, предметом яких є нерухоме майно, до компетенції нотаріату, законодавець, в першу чергу, подбав про те, щоб сама адміністративна послуга, якою фактично є державна реєстрація, була більш якісною і гарантованої з юридичної точки зору. Оскільки саме нотаріус зможе не тільки перевірити правильність оформлення документів на стадії посвідчення правочину чи видачі свідоцтва, але і попередити порушення прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, правильно оцінити волевиявлення сторін, тобто ризик порушення прав фізичних та юридичних осіб на цій стадії мінімізуються. Зазначена процедура буде значно скорочена в часі, оскільки відомості до Державного реєстру речових прав будуть вноситися нотаріусом практично «день у день». Тож буде забезпечено функціонування цієї процедури за принципом «єдиного вікна».

З 1 січня 2013 р. фізична або юридична особа після посвідчення нотаріусом угоди чи видачі свідоцтва, предметом яких є нерухоме майно, зможе одночасно зареєструвати своє речове право у цього ж нотаріуса, здійснивши це шляхом подання відповідної заяви про таку реєстрацію, як це передбачено статтею 16 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Крім того, необхідно відзначити, що держава не несе відповідальності за збитки, завдані неправомірними діями нотаріуса при здійсненні ним нотаріальної діяльності, оскільки нотаріуси несуть повну відповідальність за шкоду, яку вони можуть заподіяти особам у результаті незаконних дій або своєї недбалістю. Для громадян і для юридичних осіб законодавством передбачена державна гарантія якості послуги з реєстрації, при якій відповідальність за реєстрацію прав на нерухоме майно лягає не на державного службовця, а отже, і не на державний бюджет, а на плечі нотаріусів. Це, зокрема, визначено положеннями статті 30 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», де нотаріуси за порушення законодавства у сфері державної реєстрації прав несуть дисциплінарну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ПЕРСОНАЛУ ОВС

ВАЦ Віра Михайлівна,
здобувач кафедри управління в ОВС НАВС

Сучасні тенденції удосконалення діяльності системи МВС України орієнтують керівників усіх рівнів ОВС на максимально повне використання можливостей правових засобів для підвищення ефективності діяльності міліції щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення законності і правопорядку в суспільстві, на зміцнення принципів законності в діяльності самої міліції. Досягнення цих цілей пов'язується, в першу чергу, з поліпшенням нормативно-правової бази діяльності міліції [1, С.27–28].

Метою видання нормативно-правових актів МВС є конкретизація і деталізація загальних норм права, встановлення на основі первинних правил більш конкретних правових приписів, а їхнє призначення зводиться головним чином до організації оптимального функціонування керованих підсистем і упорядкування діяльності у відповідних сферах суспільних відносин [2, С.9].

У розрізі нормативно-правового регулювання оцінки персоналу ОВС цікавою є наукова позиція О.С. Савєльєва щодо дуалістичності правової природи оцінки працівників органів внутрішніх справ [3, С.9]. Насамперед це пов'язано з тим, що правове регулювання інституту проходження служби в органах внутрішніх справ здійснюється нормами різних галузей права, однак перевагу віддано нормам трудового та адміністративного права України.

Так, адміністративне право регулює відносини, що виникають у процесі організації державної служби, а саме у зв'язку з підготовкою, добором і розстановкою кадрів, встановленням статусу державних службовців, у зв'язку із заміщенням посад, проведенням оцінки результатів роботи і просування по службі державних службовців, і вони мають адміністративно-правовий характер [3, С.10].

З даного питання М.І. Іншин зазначає, що включення державних службовців (а отже — і працівників ОВС в тому числі) до переліку суб'єктів адміністративного права не викликає сумнівів, адже виконавча влада знахо-

дить вияв у державному управлінні, державне управління реалізується через функціонування у кожній з його сфер спеціально з цією метою утворених державних органів, а діяльність кожного окремо взятого органу державного управління об'єктивується, проявляється в реальних умовах і конкретних життєвих обставинах, у діях його повноважних представників — державних службовців [4, С.303].

Дана позиція, на нашу думку є достатньо обґрунтованою, оскільки, як зазначає В.К. Колпаков, «…особи-службовці є кадровим складом (або особовим складом, чи персоналом) органів державного управління. Будучи співробітниками державного органу, вони фактично перебувають на службі у держави і виконують її завдання та функції. Саме вони є останньою ланкою державного управлінського механізму, через яку реалізується виконавча влада, втілюються в життя державні вимоги та управлінські рішення… Отже, держава набуває реальності та сили завдяки персоналу, кадровому складу своїх органів, а завдання і функції держави стають за умови практичної реалізації завданнями і функціями контингенту державних службовців» [5, С.139–140].

Поряд з цим, слід погодитися з М.І. Іншиним у тому, що визначення діяльності державних службовців як «служіння державі» не є приводом для формування позиції виключення цієї категорії працівників з кола суб'єктів трудового права і, відповідно, здійснення правового регулювання діяльності цієї категорії працівників на підставі норм тільки адміністративного права [4, С.303].

Зокрема, відносини, що складаються в ході реалізації служби органів внутрішніх справ, тобто в процесі діяльності працівника всередині державного органу, у процесі організації робочого часу та часу відпочинку, щодо дисципліни праці мають службово-трудовий характер і регулюються трудовим правом [3, С.10].

У той же час, в межах даного дослідження вважаємо за доцільне приєднатися до наукової позиції, згідно із якою правові відносини, що виникають у ході оцінки працівників ОВС, врегульовані все ж таки переважно нормами адміністративного права [3, С.10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арзамасов Ю. Г. Обеспечение прав человека и гражданина в нормотворческой деятельности ОВД : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Юрий Геннадьевич Арзамасов. — Москва, 1998. — 236 с.
2. Лазнюк Н. В. Нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України (теоретичний акспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Н. В. Лазнюк. — Харків, 2002. — 13 с.

3. Савєльєв О. С. Адміністративно-правові засади атестації працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. С. Савєльєв. — Дніпропетровськ, 2008. — 22 с.
4. Іншин М. І. Державна служба як сфера регулювання трудового права / М. І. Іншин // Форум права. — 2011. — №3. — С. 303—308.
5. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. — К.: Юрінком Інтер, 1999. — 736 с.

ЗАСАДИ МОРАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

КІР'ЯН Вікторія Олександрівна
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

Останнім часом дедалі більше робіт з'являється з приводу аналізу різних аспектів становлення інформаційного суспільства. Одним із важливих аспектів на наше переконання виступає необхідність наукового розроблення засад морально-етично парадигми інформаційного суспільства. Адже здійснений нами аналіз нормативно-правого забезпечення розвитку інформаційного суспільства, дає змогу дійти висновку про не адекватність розвитку явища рівню його нормативного регулювання. Український законодавець значно відстає від сучасних тенденцій динамічного розвитку інформаційного суспільства. Причому, навіть проведений нами контент-аналіз дисертацій, в якій об'єктом дослідження виступало інформаційне суспільство, дав змогу висновувати, що більшість досліджень стосується управлінських та політичних проблем його розвитку, натомість питанням правового регулювання приділено замало уваги.

Актуальним наразі постає розуміння впливу інформаційного суспільства на мораль як на основний механізм регуляції індивідуальної та соціальної дії. За допомогою аксіологічного підходу уможливлюється з'ясування специфіки буття моралі в інформаційному суспільстві, ролі моральної рефлексії в протистоянні інформаційному маніпулюванню свідомістю, а також ролі інформаційної еліти у формуванні моралі. Окремим пластом досліджень мають виступати правові розвідки впливу (у тому числі і деструктивного) процесів глобалізації на мораль і конструктивний розвиток інформаційного суспільства в Україні в умовах збереження етнонаціональної самоідентичності.

Причому наша концептуальна позиція полягає у необхідності нерозривного розгляду питань моралі і права, яке, за словами Ульпініана, слугує мірою добра і справедливості. Право має слугувати засобом легітимації моральних норм, сформувати моральні засади Інформаційного кодексу України.

Можемо висунути гіпотезу про необхідність формування на підставі аксіологічного підходу та морально-етичної рефлексії інформації моральної парадигми інформаційного суспільства. Спрямованість інформаційних потоків дає можливість констатувати, що саме вони впливають на свідомість людей і на формування майбутніх засад інформаційного суспільства, і якщо це відбуватиметься поза правом і поза правового контексту, то подальший розвиток інформаційного суспільства ризикує трансформуватися у нову самостійну сферу як суспільних відносин, так і взагалі форму реальності, де визначальним виступатиме віртуальна реальність.

Мораль, виступаючи основним механізмом саморегуляції людини, має бути легітимізованою і у сфері інформаційних відносин, слугувати дороговказом дальшого розвитку інформаційного суспільства. Отже спрямування потоків інформації, яке в цілому чинить вплив на свідомість, і за допомогою яких здійснюється маніпуляція свідомістю, мають бути врегульованими за допомогою права, за умови збереження реальних гарантій на захист інформаційних прав і свобод людини і громадянина.

Усвідомлюючи неможливість позбутися маніпулятивного впливу, ми виступаємо за правове регулювання такого впливу, адже бігство від тоталітаризму в індустріальному світі фактично призвело до потрапляння в пастку інформаційного суспільства — до інформаційного тоталітаризму, де інформаційна гегемонія перетворила світ на якісно інший. Тому, будь-які механізми трансформації спільнот мають відбуватися з урахуванням їх інтересів і на підставі норм права. Безконтрольний розвиток інформаційного суспільства призвів до появи нових інформаційних викликів, які дуже часто перевершують можливість держави до адекватної відповіді.

Стратегії позиціонування інформаційної еліти як правлячої насправді спрямовані на маніпуляцію свідомістю пересічних громадян, формування у них зневіри до власного уряду, який існує в реальному житі, натомість нав'язування думки про ефективність уряду віртуального — правлячої інформаційної еліти, блогерів. Криза та хибність такої думки та спроба щодо її втілення в реальне життя мала місце в Росії під час виборів Президента Росії в 2012 році, коли відомий блогер Олексій Навальний спробував підняти через Інтернет маси і таким чином, підмінивши реальність зі справжньої на віртуальну, спробувати скасувати результати виборів і самому отримати владу. Наслідком цього стало ув'язнення О.Навального. А головне: прагнення до

справжньої влади у реальному світі завжди є, було і буде; і зміна декорацій, у вигляді чи то індустріальної, чи то постіндустріальної чи то інформаційної цивілізацій ніяким чином не впливає на суть процесів, а визначає лише методи та технології досягнення загального задуму — захоплення та якнайдовше утримання влади.

За таких умов слід визнати, що інформаційно розвинені суспільства фактично слугують інформаційною моделлю, яка нав'язується іншим реципієнтам інформаційних стандартів — інформаційних алгоритмів способу життя, мислення, розвитку, системи цінностей тощо. Фактично поняття «стандарт» було уведено з тією метою, щоб нав'язати інформаційну модель розвитку, вигідну державам-засновницям інформаційної цивілізації, передусім США, формування додаткових механізмів поділу світу на гегемонів та сателітів.

Наявність розвиненої інформаційної інфраструктури, а також інформаційні високі технології стирають кордони і не потребують здійснення військових дій у звичайному розумінні, адже вплив на владу і свідомість людей чиниться без перетинання реальних кордонів, оскільки в інформаційному просторі кордонів не існує.

Натомість, як показує практика, інформаційні лідери не завжди виступають лідерами і взірцем моралі. За таких умов глобальний інформаційний простір може спричинити духовну кризу, моральну деградацію. Знову ж таки стикаємося з проблемою перевтілення справжньої і віртуальної реальності, коли інформаційні лідери, нав'язуючи власні зразки поведінки через так звані стандарти, пропагують себе взірцем у будь-яких сферах суспільних відносин, у тому числі і у сфері моралі, хоча в реальному житті це далеко не так. Більше того, довівши у наших ранніх роботах факт нетотожності правлячої та інформаційної еліт, доходимо важливого висновку про брутальний обман у глобальному масштабі, коли фактично за допомогою інформаційних технологій сформовано віртуальний світ, в якому і за правилами якого суб'єкти управління інформаційною цивілізацією намагаються примусити жити правлячі, а не інформаційні еліти, в реальному світі.

Медіа-реальність сьогодні формує ключові соціально-психологічні парадигми, визначає і конструює суспільну свідомість і моделює політичну кон'юнктуру. Отже важливим науковим завданням виступає подальше дослідження моральних засад розвитку інформаційного суспільства, а головне — визначення правильного та ефективного механізму його нормативно-правового регулювання.

ТЛУМАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА ЯК ВТІЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

КОРЕЙБА Юлія Вікторівна,
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

Сучасний розвиток правової системи України характеризується кардинальними трансформаційними змінами, що відбуваються від впливом інтеграційних процесів на шляху до Європейського Союзу та спрямовані на побудову правової держави та громадянського суспільства в Україні.

У силу специфічності інформації як феномена, а саме її транснаціональності, нині інформаційна проблематика є актуальною не тільки для окремої країни, а й для міжнародного співтовариства. Негативні наслідки становлення інформаційного суспільства (кіберзлочинність, кібертероризм, фішінг, спамінг тощо) привернули увагу міжнародної спільноти до вироблення єдиних ефективних напрямів їх подолання та попередження [1].

Саме тому сучасний підхід до регулювання міжнародних інформаційних відносин засновується на розумінні наднаціонального характеру інформаційного середовища, вихід поза територіальні межі державних кордонів, що інколи викликає правовий конфлікт із суверенним правом держав регулювати суспільні відносини у межах національної інформаційної інфраструктури. Тому, задля усунення можливих протиріч у міжнародному інформаційному законодавстві закладено спеціальні принципи й норми, які покликані регулювати права та обов'язки суб'єктів процесу міжнародного обміну інформацією, інформаційними продуктами тощо.

За оцінками експертів на міжнародному рівні існує близько 50 міждержавних угод (глобальних, універсальних, регіональних та субрегіональних), у яких визначені правові основи регулювання міжнародних інформаційних відносин [2].

Наприклад, міжнародні угоди, що є основним джерелом європейського інформаційного права (зокрема Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод, Європейська культурна конвенція, Європейська угода про обмін інформацією наукового, освітнього та культурного характеру та інші), регулюють змістовні, технічні та професійні аспекти міжнародного обміну інформацією країн Європи [3].

Тож, транскордонний характер інформаційних відносин обумовлює необхідність їхнього упорядкування шляхом ухвалення на глобальному рів-

ні єдиних нормативно-правових підходів для реалізації спільних узгоджених дій. Досягнення цих цілей здійснюється, в тому числі, шляхом міжнародного співробітництва та прийняття міжнародно-правових актів з урахуванням досвіду регулювання транскордонних інформаційних відносин, набутого упродовж історії розвитку міжнародного інформаційного права. Такі міжнародно-правові акти мають бути імплементовані у національні законодавства та офіційно розтлумачені.

Однак ратифікація цих правових документів конкретними країнами не є обов'язковою та залежить від багатьох об'єктивних чи суб'єктивних факторів. Щодо України, то в ст. 9 Конституції України закріплено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, а також визначено, що укладання міжнародних договорів, що суперечать Конституції України, можливе лише після внесення змін до неї [4].

Натомість, задля реалізації принципів міжнародного права pacta sunt servanda та erga omnes, слід узгоджувати з міжнародним правом не лише законодавство, а й будь-яку іншу юридичну діяльність держави (наприклад, здійснювати таке тлумачення національного законодавства, яке було б максимально наближеним до змісту міжнародно-правового зобов'язання та не суперечило йому). Тому, приведення юридичної практики держави у відповідність із міжнародно-правовим договором та міднародно-правовими стандартами — це важлива правотворча, правотлумачна, правозастосовча й правореалізаційна діяльність держави, котра здійснюється на виконання норм міжнародного договору або під його впливом задля запобігання й усунення суперечностей між національно-юридичними явищами і цими нормами.

Отже, нині під впливом процесів глобалізації й збільшення значення міжнародного права формується явище національного імплементаційного тлумачення норм міжнародного права [5].

Відтак, під національним імплементаційним тлумаченням норм міжнародних договорів в інформаційній сфері ми пропонуємо розуміти діяльність уповноважених державних органів та посадових осіб, спрямовану на з'ясування та офіційне роз'яснення змісту таких норм з метою належного їх застосування й реалізації, а також задля забезпечення відповідності цим нормам усієї юридичної практики держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Систематизація інформаційного законодавства України : [Монографія] / В. А. Ліпкан, В. А. Залізняк / за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. — 332 с.

2. Настюк В. Я. Формування системи інформаційного законодавства в Україні // Інформація і право. — №2 (2). — 2011. — С. 27–31.
3. Шитко О. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин у Європі // Громадсько-політичне і теоретичне видання «Віче». — 2011. — №10. — С. 20 — 22.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Раданович Н. М. Імплементаційна правотворчість: деякі загальнотеоретичні аспекти / Праці Львівської лабораторії прав людини Академії правових наук України. — Л. — 1999. — Вип.2. — С. 30 — 34 .

РОЛЬ ЗМІ В КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

КУШНІР Ольга Василівна,
радник президента
Глобальної організації союзницького лідерства

Суспільно-політична дискусія в пресі і в суспільстві останнім часом зосереджена на питаннях удосконалення системи правоохоронних органів і особливо органів внутрішніх справ, та оскільки зрозуміло, що попри недоліки і регулярні негативні прояви, саме співробітники та інститути правоохоронної системи несуть на собі основний тягар у справі захисту суспільства.

Першочерговим завданням інститутів громадянського суспільства — засобів масової інформації, політичних партій, громадських ініціатив є не тільки конструктивна критика, а й підтримка правоохоронної служби, формування позитивного іміджу співробітників міліції, спецслужб. Адже тільки така безумовна підтримка в цілому надає право на критику окремих методів.

Великої шкоди правоохоронній системі можуть завдати недостатньо зважені дії керівників відомств і підрозділів з реформування системи, особливо в частині збереження висококласних професіоналів, накопичених баз даних, методів аналітичної та оперативно-розшукової роботи, напрацьованих оперативних зв'язків. Бюрократичне свавілля найбільш шкідливий і небезпечний «потикач» криміналу.

Однак відверта критика такого роду свавілля, особливо з боку експертів, колишніх і діючих співробітників, які добре уявляють приховані механізми

роботи правоохоронної системи, почасти неможлива не лише через таємність, а й може завдати ще більшої шкоди.

З іншого боку, керівництво правоохоронних відомств не може бути водночас об'єктом критики й арбітром. У демократичних державах центром для зворотного зв'язку всередині правоохоронної системи, зазвичай, слугує парламентський комітет з безпеки. Для здійснення даної функції в масштабах цілої держави центру зворотного зв'язку потрібна підтримка в інститутах громадянського суспільства, передусім, у політичних партіях і засобах масової інформації.

Другий напрям необхідної взаємодії — участь експертних інститутів громадянського суспільства у вдосконаленні законів та інших нормативних актів у складі робочих груп при комітетах Верховної Ради України.

Особливо важливими виступають змістовність і коректність інформації стосовно торгівлі людьми, що належить до сфери відповідальності ЗМІ. У цілому ж слід визнати відповідальність і влади, і суспільства, і журналістської спільноти.

Сьогодні важко переоцінити роль вітчизняної преси у справі самоорганізації громадянського суспільства у протидії торгівлі людьми та цивільного демократичного контролю над функціонуванням інститутів держави. Насправді сильна влада завжди спирається на сильні та вільні засоби масової інформації. На жаль, в Україні інформаційний простір непідконтрольний владі, тож не може бути скерований на реалізацію державної політики в українських інтересах.

При висвітленні фактів торгівлі людьми мають застосовуватися принципи збалансованості та гуманності, протидії розколу громадянського суспільства та міжнародної спільноти, заперечення стереотипів міжнаціональної ворожнечі, нетерпимості до злочинів і злочинців. В Україні найбільш популярні телешоу ведуть Євген Кисельов, відомий приналежністю до спеціальних служб іноземних держав, та Савік Шустер, які фактично виступають головним джерелом дестабілізації інформаційного простору й унеможливлюють реалізацію положень, поданих нами вище.

Справедлива критика дій влади з боку ЗМІ повинна супроводжуватися безумовним засудженням злочинців як найбільшого зла.

Наступним кроком ЗМІ для набуття «цивілізованого вигляду» може стати розроблення та узгодження на основі суспільного діалогу детальніших рекомендацій для репортерів і редакцій щодо висвітлення даної тематики. Необхідно розкрити та конкретизувати норми права та етичні принципи професійних конвенцій стосовно стандартних ситуацій або періодів, пов'язаних із загрозами та наслідками торгівлі людьми, громадськими акціями для психологічної підтримки та соціальної реабілітації жертв торгівлі людьми.

Одним із ключових завдань протидії торгівлі людьми для ЗМІ є демонстрація результатів діяльності спеціальних служб, які свідчать про невідворотність покарання. Найефективніше з них — детальне висвітлення судових процесів над торговцями людьми і їхніми помічниками.

За умов, коли Інтернет і телебачення не підконтрольні владі, адже власниками медіа груп почасти виступають іноземні громадяни, і головні новини готують також іноземці, казати про можливість реалізації державної політики протидії торгівлі людьми безглуздо.

Проте спробуємо визначити основні завдання ЗМІ щодо протидії торгівлі людьми. Це, на нашу думку, передусім:

- інформувати суспільство про торгівлю людьми як проблему в цілому;
- поширювати інформацію про механізм торгівлі людьми з метою запобігання цьому злочинові;
- сприяти поширенню інформації про заходи протидії торгівлі людьми та боротьби з нею;
- поширювати інформацію про умови працевлаштування за кордоном;
- сприяти формуванню толерантного ставлення до потерпілих;
- поширювати інформацію про організації та соціальні проекти, що діють у сфері запобігання торгівлі людьми тощо.

РОЛЬ «SOFT LAW» У РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

ЛІПКАН Володимир Анатолійович,
доктор юридичних наук, доцент

Окремим питанням, на якому я хочу коротко зупинитися в межах даної статті, це застосування норм «soft law» у формуванні інформаційного законодавства.

Як підкреслює чеський правознавець К. Земанек [1], «soft law» не вкладається у класичне розуміння норм міжнародного права. Як зазначає голландський юрист Ф. Снайдер [2], «soft law» це «правила поведінки, які, в принципі, не є обов'язковими за своєю силою, але, при цьому, можуть на практиці бути дієвими». Класично до цих норм включають приписи, котрі не володіють обов'язковою юридичною силою, але виникають із публічновладних інститутів і відіграють роль регуляторів суспільних відносин. Зазна-

чені норми формуються у процесі міждержавного спілкування та за своєю сутністю не є нормами права, але створюють альтернативу в соціальному регулюванні відповідних процесів.

Іншими словами «soft law» надає нам юридично субсидіарний механізм регулювання, що має власні особливості вираження і конкретне призначення.

Встановлення значимості таких норм у інформаційній сфері є доволі нескладним та зрозумілим процесом. Здебільшого зазначені положення не позбавлені повністю правового змісту і зазвичай на їх основі можливо об'єктивно визначити необхідну поведінку. Так, декларації, вказівки, нормативи, меморандуми про взаєморозуміння, резолюції ООН, інтерпретаційні тексти, заяви органів із прав людини та звіти спеціальних процедур Ради з прав людини ООН — вагомі джерела для визначення сутності та змісту прав і обов'язків. Тим більше, що формування інформаційного суспільства в Україні відбувається далеко не тими темпами, як це відбувається в світі. Більше того, формування правової бази, значно відстає від потреб сьогодення.

В епоху застосування м'якої (розумної) сили («smart power») актуалізується значення застосування «soft law» як адекватного механізму регулювання суспільних відносин, котрі неврегульовані нормами права. «Soft law» у цьому значенні виступає дороговказом формування нормативно-правового регулювання найбільш актуальних суспільних відносин. Адже здебільшого врегулювання тих чи інших питань на міждержавному рівні є більш ефективним через підписання двосторонніх або багатосторонніх угод, аніж через ухвалення міжнародної конвенції з подальшою необхідністю імплементації її положень до внутрішнього законодавства або отримання згоди на її обов'язковість законодавчим органом.

У даному сенсі «soft law» певним чином заповнює прогалини і доповнює механізм правового регулювання, від є відлунням правової глобалізації через неімплементаційні механізми.

На наш погляд у рамках української правничої науки постає низка актуальних наукових завдань щодо визначення сутності «soft law», а також з'ясування його місця та ролі в системі нормативно-правових актів, механізмів можливої імплементації положень «soft law» у внутрішнє законодавство, а також механізмів трансформації «soft law» у «hard law» (звичайне право).

Відтак, констатуємо, що акти «soft law» наділені значним спектром додаткових переваг, які дають змогу активно впливати на інформаційні відносини та заповнювати не врегульовані законодавством прогалини у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. **Zemanek K.** Is the Term «Soft Law» Convenient? // Liber Amicorum Professor Ignaz Seidl-Hohenveldern. / Eds. G. Hafner, G. Loibi, A. Rest, L. Sucharipa-Bergmann, K. Zemanek. — The Hague, 1998. — P. 843.
2. **Snyder F.** Soft Law and International Practice in the European Community // The Construction of Europe: Essays in honour of Emile Noël / Ed. S.Martin Dordrecht,1994. — P.197.

БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

МАКСИМЕНКО Юлія Євгенівна.
доцент кафедри теорії держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук

Статистичні дані засвічують, що кількість порушених справ за вчинення різного роду правопорушень інформаційного характеру, щорічно збільшується. Втім розкриття та притягнення до відповідальності винних осіб (правопорушників) є незадовільним, що пояснюється високим ступенем латентності цих порушень, а також їх транснаціональністю.

Особливо складна ситуація зі злочинами терористичного спрямування, географія яких постійно збільшується. Здебільшого терористична діяльність спирається на потужне фінансування, що, в свою чергу, дає можливість використовувати найсучасніші досягнення науково-технічного прогресу, зокрема інформаційні технології, комунікаційні засоби та технології зв'язку.

Завдяки цьому терористи мають змогу оперативно розповсюдити інформацію про скоєну акцію з метою психологічного залякування населення, донести свої вимоги державно-владним структурам, підбадьорювати однодумців на схожі дії та рекламувати власну силу, привабливість відстоювання власних позицій у такий спосіб.

Окрім того, нову роль виконують й засоби масової інформації, що підконтрольні організованій злочинності, які стають певними таємними комунікаційними каналами, котрі дають можливість за допомогою методів стенографії вільно обмінюватись інструкціями щодо об'єктів здійснення нових злочинів, терористичних актів, схемами та фотозображеннями об'єктів посягань, картами тощо [1, с. 237].

Преса, телебачення, радіо, Інтернет та інші канали все частіше виступають засобами пропагандистсько-психологічного впливу терористів та «головною інформаційною загрозою національній безпеці України, оскільки інформаційний вплив іншої сторони на свідомість, підсвідомість загрожує нав'язуванню особистості, суспільству, державі бажаної системи цінностей, поглядів, інтересів, рішень у життєво важливих сферах, керування їхньою поведінкою і розвитком у бажаному для іншої сторони напрямі» [2, с. 159].

Глобалізаційні процеси, які не може оминути Україна, є теж певними криміногенними та теророгенними детермінантами.

Нині боротьба такого роду злочинності відбувається на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Антитерористична діяльність має свій прояв не тільки в фіксації вже скоєного терористичного акту, а, насамперед, найбільшого значення має попереджувальна робота у цьому напрямі з метою визначення зародків виникнення і розповсюдження тероризму.

Зважаючи на особливості детермінант такого роду правопорушень, вважаємо, що боротьба з ними має охоплювати два аспекти. По-перше, систему прийнятих чи ратифікованих нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері протидії цих видів злочинності. По-друге, взаємопов'язану й взаємоузгоджену діяльність уповноважених національних та міжнародних органів, за для ефективного забезпечення виконання покладених завдань.

Щодо першого аспекту, то перші спроби виробити міжнародний договір у цьому контексті були зроблені в 30-ті роки XX ст., а саме в 1937 році була розроблена і підписана Конвенція про попередження і припинення тероризму, яку в подальшому так і не було ратифіковано більшістю країнами, що її підписали.

У другій половині XX ст., створення міжнародно-правової бази для боротьби з тероризмом мало більш серйозний характер. Так, Організація Об'єднаних Націй підготувала й прийняла низку міжнародних договорів, спрямованих на боротьбу з тероризмом: Конвенцію про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, від 14 грудня 1973 року, Міжнародну конвенцію про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 року, Міжнародну конвенцію про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 4 грудня 1989 року, Конвенцію про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 9 грудня 1994 року, Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом від 9 грудня 1994 року, Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року тощо.

Згідно зі ст. 8 Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму: «кожна держава вживає відповідно до принципів свого внутрішнього законодавства необхідних заходів для того, щоб визначити, виявити, заблокувати або заарештувати будь-які засоби, які використовуються або виділяються з метою вчинення злочинів, що входять до сфери дії Конвенції, а також кошти, отримані в результаті таких злочинів, з метою можливої конфіскації».

Щодо другого напряму, то, як ми зауважували раніше, боротьба з тероризмом потребує співпраці всіх служб та органів як всередині країни, так й за її межами. Але така співпраця, внаслідок незадовільного фінансування в Україні, здебільшого має теоретичний, науковий та навіть формальний характер.

Нині інформатизація основних сфер життєдіяльності суспільства та використання ІТТ правопорушниками вимагає переорієнтації основних профілактичних служб з метою ефективної протидії тероризму. Водночас в Україні не приділяється адекватна увага формуванню такого підрозділу, кадри якого мали би необхідні знання у сфері ІТТ та правознавства. Отже, вважаємо актуальним напрямом боротьби з правопорушеннями терористичної спрямованості сформувати спеціалізований підрозділ в рамках Служби безпеки України, що буде спеціалізуватися саме на відслідковуванні інформації в інформаційно-телекомунікаційних джерелах про використання їх терористами в злочинних цілях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стеценко Ю.В. Засоби масової інформації — відкриті носії прихованих повідомлень членів організованих злочинних груп і терористичних організацій / Ю. В. Стеценко // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. праць / гол. ред. С. В. Ківалов; відп. за вип. В. М. Дрьомін. — Одеса: Фенікс, 2004. — Вип. 21. — С. 237
2. Калюжний Р.А. Застосування інформаційних технологій організованою злочинністю для впливу на суспільство / Р. А. Калюжний, Р. Л. Колпак // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — К., 2001. — Вип. 3. — С. 159.
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму // zakon.rada.gov.ua/.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

ПЕРОВ Дмитро Олександрович,
здобувач Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

Нині слід визнати бурхливий розвиток інформаційного суспільства. Вчені в нашій державі дуже мляво реагують на дану проблему, оскільки наука інформаційного права розвивається повільно.

Однак інформаційна складова, яка присутня майже в будь-якій сфері життєдіяльності, поступово трансформувалася у самостійну сферу життєдіяльності. А це, у свою чергу, стало наслідком певного завершення формування окремих суспільних відносин — інформаційних. За даного випадку можемо говорити про необхідність виділення інформаційних правовідносин як самостійного виду інформаційних відносин. Це є наслідком формування інформаційного суспільства, реалізації інформаційної функції держави і може розглядатися в контексті реалізації державної інформаційної політики.

На наш погляд слід поступово позбуватися дещо зверхнього ставлення до інформаційного сфери, як допоміжної щодо інших, коли вона розглядається як обслуговуюча щодо практично усіх сфер діяльності суспільства (економіка, політика, управління, наука, культура, побут, сім'я), і таким чином посідає вторинне становище і відіграє допоміжна значення у кожній з названих сфер

Зараз можемо констатувати, що існуюча державна інформаційна політика спрямована як на розвиток безпосередньо інформаційної сфери, так і на підвищення ефективності розвитку усіх складових державної політики.

За цих умов пріоритетна увага приділяється підвищенню ефективності державного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства (Новицька Н.Б.), аналізу інформаційної функції держави (Сопілко І.М., Климентьєв О.П.), систематизації інформаційного законодавства у різних його формах (Цимбалюк В.С., Залізняк В.А., Ліпкан В.А., Дімчогло М.І., Череповський К.П., Татарникова К.Г., Брижко В.М., Калюжний Р.А., Гавловський В.Д.), адміністративній відповідальності за інформацій правопорушення (Баскаков В.Ю., Логінов О.В., Стоєцький О.В.) та інформаційній безпеці (Максименко Ю.Є., Желіховський В.М., Кормич Б.А.).

Відповідно можемо дійти висновку, що інформаційні правовідносини є такими, що об'єктивно склалися, дослідники вивчають різні їхні аспекти, натомість поки не вийшли на системний рівень усвідомлення даної категорії.

Стосовно правової рефлексії даного процесу, також можемо підтвердити власні думки положеннями Концепції Національної програми інформатизації, в якій інформаційна сфера, інформатизація розглядається як важливий засіб для розвитку України. Відповідна державна політика проводиться і щодо підтримки розвитку саме інформаційної сфери — сфери засобів масової інформації, сфери науково-технічної інформації, видавничої справи та реклами, сфери статистики, сфери бібліотечної та архівної справи, сфери інформатики та обчислювальної техніки тощо. Інформаційні правовідносини регулюються також у законах України: «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про інформацію» тощо. Особливе місце в системі аргументації щодо розгляду їх як окремого виду відносин слугує Доктрина інформаційної безпеки України, яка слугує документом концептуально рівня, в якому визначені засади безпеки інформаційних відносин, як за допомогою правових, так і за допомогою безпекових засобів і заходів.

Особливістю інформаційних відносин є те, що вони вагомий їхній сегмент представлений інформаційною інфраструктурою, яка включає в себе дві пов'язані між собою складові: організаційну, технологічну, правову та безпекову.

Організаційна складова інформаційної інфраструктури включає індустрію засобів інформатизації, телекомунікації та зв'язку; системи формування й забезпечення схоронності інформаційних ресурсів; системи забезпечення доступу до інформаційно-телекомунікаційних систем, мережі зв'язку й інформаційних ресурсів; індустрію інформаційних послуг і інформаційний ринок; систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, проведення наукових досліджень.

Технологічна складова інформаційної інфраструктури сучасного суспільства утворюється інформаційно-телекомунікаційними системами та мережею зв'язку.

Правова складова виступає засобом забезпечення ефективного регулювання інформаційних правовідносин і функціонування усіх складових.

Безпекова складова створює умови для ефективної функціонування усіх інших складових, у тому числі і правової, адже останні дослідження щодо правової безпеки доводять необхідність приділення уваги питанням безпеки самого права, яке за умови зловживання ним може перетворитися на загрозу.

Відтак, інформаційна інфраструктура сучасного інформаційного суспільства здатна до ефективного функціонування за умови врахування перерахованих нами вище складових, формування ефективного механізму правового регулювання інформаційних правовідносин.

ПРО ДЕЯКІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕРОРОҐЕННОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

РИЖОВ Ігор Миколайович,
докторант НА СБ України,
кандидат юридичних наук, доцент

Будь-який конкретний соціальний процес, у тому числі й тероризм, може бути представлений у вигляді кінцевої множини соціальних чинників (теророгенних факторів), які формують його ґомеостазіс, тобто визначають глибинні просторово-часові трансформації в суспільстві на рівні геоісторичних, культурологічних, геоекономічних, геополітичних та інших процесів, що відбуваються в соціальних системах. Особливе місце серед названих чинників посідають теророгенні фактори, які виникають внаслідок економічної або фінансової діяльності соціальних елементів. Саме майнові або фінансові стосунки породжують більшу частину сучасних суперечностей, перебіг яких залежить від певних властивостей соціального середовища. Визначальними у процесі трансформації соціального конфлікту в тероризм, на мою думку, є такі характеристики соціального середовища, як стратифікація, маргінальність, фанатизм, нігілізм і соціальна віктимність.

На Заході в соціальних конфліктах фігурує протиріччя між системою добробуту і системою праці. У пострадянських країнах розділ боротьби йде не по лінії «робітники-підприємці», а по лінії «трудові колективи-уряд». Поряд із вимогами про підвищення зарплати, рівня життя, ліквідації заборгованостей неухильно ростуть домагання колективів, пов'язані з відстоюванням свого права на майно підприємств. Оскільки основним суб'єктом перерозподілу власності є органи державної влади, а сама власність зосереджена в їхніх руках, то соціально-економічні виступи своїм вістрям спрямовані проти політики уряду в центрі і на місцях.

Серйозні передумови до конфліктів містять у собі соціально-економічні відносини між середніми і дрібними підприємцями та владними структурами. Причини: тотальна корупція, невизначеність функцій багатьох державних службовців і фіскальних органів, неоднозначність тлумачення законів, неефективність роботи законодавчого органу, відсутність механізмів контролю за правозастосуванням, що створює загрозу правовій безпеці.

Зростає значення характеру відношень по лінії «підприємці — основна маса населення». Чинником, який сприяє загостренню ситуації є суттєве розшарування між збагатілою меншістю і зубожілою більшістю, багатократне

розходження прибутків між найбагатшими і найбіднішими. Можливо, коли завершиться другий етап приватизації, а державна влада як головний суб'єкт власності втратить, а нові власники обіймуть головні позиції в економіці, зазначені вище суперечності і, пов'язані з ними конфлікти, вийдуть на передній план.

Саме питання економічної та фінансової природи визначають хвилю вбивств на замовлення, що заполонила в останні роки Україну. Їхнє терористичне забарвлення можна лише припускати, оскільки багато ще й досі не розкрито. Цілком очевидно, що витоки замовлень на убивство проростають із конфліктів олігархів. Специфічною особливістю пострадянських олігархів є те, що саме вони визначають державну політику, приходячи або представниками вищих ешелонів виконавчої законодавчої влади.

Маргінальні та соціальні групи перебувають на межі між двома або більшою кількістю соціальними світами, але не приймаються жодним із них як повноправні учасники. Дилема, що стоїть перед суспільством в маргінальній позиції, полягає в тому, що незалежно від того, як воно вчинить, хтось буде незадоволеним.

Ознаки маргінальності цілком чітко простежуються в нашій економіці. Вийшовши з колись єдиного промислово-сировинного комплексу СРСР, але не увійшовши до європейського економічного простору, Україна стала заручником і тих, і інших. У такому суспільстві з часом ситуація лише загострюється. Часта зміна урядів, постійне зростання кредитних зобов'язань у відсутність чіткої програми економічної стабілізації погрожує кризою, наслідки якої складно прогнозувати.

Потенційно теророґенними соціальними зонами можна з упевненістю назвати вуглевидобувні, а в перспективі і всі сільськогосподарські райони. Насторожує те, що ряди потенційно маргінальних прошарків нашого суспільства поповнюються. Якщо до злиденного існування шахтарів, селян, лікарів і вчителів, яке обумовлене соціальною незатребуваністю їхніх професій, співтовариство певним чином звикло, то аналогічне становище військових, правоохоронців і співробітників спецслужб насторожує.

У спробах змінити становище в економіці визначальну роль відіграють динамічні характеристики — швидкість зміни стійкої рівноваги в системі. Генератором таких змін, що роблять абсолютну енергію для всіх типів перетворень і змін соціуму, є ідея.

С.А. Ефіров вважав «ідейний абсолютизм» самим основним мотивом тероризму. У цьому випадку ідея абсолютної істини, «залізні» переконання у володінні єдиною, вищою остаточною істиною є унікальним рецептом порятунку свого народу, групи або навіть людства.

Реалізація ідеї загальної рівності (насамперед, при розподілі матеріальних благ) на початку сторіччя призвела до небувалого терору диктатури пролетаріату. Насторожує те, що в програмах сучасних ідейних «борців за щастя народу» домінують ідеї економічного відродження і процвітання, найчастіше фантасмагоричні.

Ступінь зневаги пануючого порядку в соціумі, в остаточному підсумку визначає ступінь реакційності наслідків соціального конфлікту. Необхідною умовою виникнення тероризму є крайня форма нігілізму стосовно норм як законних засобів досягнення прибутків, що виражається в соціальному цинізмі (усі засоби хороші для досягнення надприбутків), так і в екстремізмі (краще насильницькі засоби, як найбільш ефективні).

У комплексному вивченні проблеми тероризму особливе значення відіграє фактор жертви, тобто характеристика стану захисних механізмів, можна сказати імунітету суспільства. В основу віктимології, як вчення про жертву, покладено думку про те, що поряд із вивченням злочинності повинна бути вивчена на тому ж рівні і жертва, як можливий фактор, що впливає на хід подій у злочині, в нашому випадку терористичному акті, що здійснюється.

Стосовно до вивчення економічних теророгенних чинників, то ступінь віктимності визначає спроможність суспільства за певних обставин стати, наприклад, жертвою терористичної діяльності. Український бізнес сьогодні нагадує жертву, що сама провокує конфлікт і не в змозі контролювати його наслідки. Високий рівень неконтрольованого, тіньового капіталу, відсутність діючих механізмів протидії корупції, масштабність зловживань, шахрайств і розкрадань заочно визначає конфліктність ситуації і максимально посилює теророгенність.

Таким чином, сучасні суспільно-економічні відносини відрізняються досить високим рівнем конфліктності, а враховуючи негативний вплив на можливий конфлікт з боку стимулюючих насильство умов, не виключають теророґенного перебігу. За таких обставин заслуговують на увагу превентивні заходи соціального управління, спрямовані на недопущення соціального конфлікту, а в разі його виникнення, гарантуючих неможливість застосування насильницьких заходів терористичної спрямованості.

Своєчасне втручання в соціальну політику з метою коригування алгоритму соціального управління, на нашу думку, може запобігти виникненню великих соціальних конфліктів і, як наслідок, активізації тероризму.

ІНФОРМАЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

СОПІЛКО Ірина Миколаївна,
директор Юридичного інституту
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

Глобальні трансформації системи міжнародних відносин, зумовлені феноменом глобалізації та комунікації, формуванням інформаційної парадигми міжнародного розвитку кінця XX — початку XXI століття, спричинили бурхливий розвиток інформаційного суспільства. За даних умов актуалізується питання формування оновленої державної інформаційної політики, в рамках якої має знайти відображення феномен глобалізації та її вплив на самоорганізацію інформаційного суспільства.

Характерною ознакою інформаційного суспільства виступає його атрибутивна динамічність і складноорганізованість, відсутність ієрархічності, самоорганізація. Дослідники інформаціологічної тематики почасти помилково ототожнюють державну політику та інформаційну політику в частині надання власних поглядів на різні рівні інформаційної політики: глобальний, регіональний, державний тощо.

На нинішньому рівні розвитку інформаційного суспільства в інформаційній сфері стираються кордони, наразі постає питання щодо формування універсальної інформаційної політики з урахуванням збереження самоідентичності націй та етносів, відстоювання національних інтересів. Проблеми із розвитком економічних відносин у єврозоні спричинили спалах дискусій про співвідношення часткової втрати суверенітету на користь наднаціональних структур, які фактично нині призвели до краху Кіпру і зараз примушують незалежну та суверенну, принаймні де-юре, державу чинити дії, які суперечать її національним інтересам, натомість є необхідними для подальшого розвитку наднаціонального утворення — Європейського Союзу.

Концептуалізація сучасної архітектури інформаційного суспільства та інформаційних відносин має враховувати дані тенденції. На підставі цього мають бути вироблені пріоритети національної інформаційної політики, ґрунтуючись на національних інтересах і збереженні національної ідентичності

Формування глобального інформаційного суспільства чинить безперечний вплив на інформаційне суспільство в Україні, причому даний вплив, нажаль, почасти носить некерований українською владою характер. Саме тому

нагальною є потреба в ухваленні Інформаційного кодексу і формуванні засад інформаційної політики, в яких мали б знайти відлуння питання державного і недержавного забезпечення реалізації даної політики, участі недержавних структур у формуванні електронного уряду, електронного самоурядування та електронної демократії.

Здійснений нами компаративний аналіз стратегій національного розвитку в умовах розвитку інформаційного суспільства дозволив резюмувати, що Україна має всі шанси опинитись на узбіччі інформаційної цивілізації, якщо будуть збережені такі темпи інформаційного її розвитку, особливо відсутність системність та керованість правового регулювання. Це стосується не лише законодавчого, а й наукового супроводження формування та розвитку основних інститутів інформаційного права, виділення інформаційного права як окремої наукової спеціальності, формування системи правового регулювання інформаційних відносин.

Причому відлуння недостатнього розвитку правових засад інформаційного суспільства впливає і на рівень інформаційної безпеки, за якого Україна може за певних умов докорінно змінити власну структуру інформаційних відносин.

Певним чином можемо солідаризуватися із Макаренко Є.А. у тому, що *глобальне інформаційне суспільство* — нове планетарне співтовариство, засноване на інформації (знаннях, інтелектуальних ресурсах, інформаційних технологіях, інформаційній інфраструктурі тощо).

На наш погляд, процеси глобалізації як домінантні процеси сучасності не оминули інформаційної сфери, а навпаки, завдячуючи їй, поступово укорінилися в усіх важливих сферах життєдіяльності людства. Натомість, думаю, було б невірним екстраполювати тенденції щодо подальшої міжнародної інтеграції з формуванням єдино необхідного глобального універсуму, адже стратегія розвитку глобального інформаційного суспільства передбачає утворення єдиного інформаційного простору. Переконана, що важливість даного питання є непересічною, тому і відповіді на нього не мають розглядатися в одномірних площинах.

Операціоналізація парадигмальних теорій постіндустріального суспільства, глобалізму та неофункціоналізму як радикальних методологічних орієнтирів формування глобального інформаційного суспільства чинить значний вплив і на наукові інтерпретації інформаціологічної тематики в рамках українських розвідок.

Нині, на думку фахівців (Макаренко Є.А., Цимбалюка В.С., Швеця М.Я.), концептуальною основою міжнародної інформаційної політики стало поєднання теорій постіндустріалізму, глобалізму та інформаціоналізму, які ви-

значають роль і місце міжнародних відносин в умовах розвитку інформаційного суспільства, виявляють тенденції до широких теоретичних узагальнень і детального вивчення окремих проблем її функціонування, що передбачає комплексне бачення взаємодії держав і спільнот, перспектив західних країн і міжцивілізаційного діалогу, імплементацію нових елементів у теорію і практику світової політики.

Важливість даної проблеми, принаймні моє завдання, щоб молоді вчені та дослідники хоча б задумалися над нею, полягає і у тому, щоб розробити наукові основи цивілізаційного розвитку глобального інформаційного суспільства, заснованого на системній трансформації багатоальтернативних конфігурацій суспільних відносин, формуванні нової системи комунікацій і впливі високих технологій на всі сфери життя.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ УДО УКРАЇНИ

ТКАЧЕНКО Олександр Олександрович,
здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування України

Важливим концептуальним моментом виступає положення щодо **визначення оптимальної чисельності** військовослужбовців Управління державної охорони України.

Ми абсолютно чітко усвідомлюємо зміст та характер сучасних загроз. Здійснений нами аналіз подій довів, що нині силова складова виступає головною при вирішенні питань у сфері політики. Як справедливо зазначають міжнародні фахівці у сфері безпеки В.Ліпкан та І.Бондаренко: «В современном мире силовой фактор обретает все большее значение, наряду с тем, что международное право в значительной мере утрачивает свой потенциал» [1, с. 2]. Саме тому визначення в законі і оприлюднення чисельності правоохоронного органу спеціального призначення вважаємо неприпустимим. Причому такий підхід має стосуватися і військ Цивільної оборони, і Служби безпеки України та інших правоохоронних органів. Питання в іншому: потрібно розробляти методологію визначення оптимальної, а не граничної, чисельності особового складу того чи іншого, а особливо, правоохоронного органу спеціального призначення.

Питання безпеки потребують не лише декларацій про таємність, а й конкретних кроків держави. Одним із них, ми вважаємо і це нами формулюється як **наукова проблема**: необхідність розроблення критеріїв та методики визначення необхідної та достатньої (оптимальної) чисельності військовослужбовців УДО для виконання покладених на них завдань і реалізації безпекової функції держави.

Абсурдним виглядають положення Закону України «Про загальну структуру і чисельність Управління державної охорони України», в якому загальна чисельність затверджена у кількості до 2993 осіб, у тому числі 2912 військовослужбовців [2]. Адже проведення чемпіонату з футболу Євро 2012 довело: при одночасному прибутті принаймні 50 президентів різних країн, 10 голів міжнародних організацій, послів 100 іноземних держав, щодо яких УДО також має здійснювати державну охорону, УДО де-юре не в змозі забезпечити їм безпеку. На практиці це компенсується абсолютною самовідданістю співробітників УДО, а також максимальним залученням додаткових сил та засобів, передусім, співробітників СБУ та МВС. Натомість з формальних позицій, навіть цей факт продемонстрував концептуальну помилковість однозначного і точного визначення, а тим більше оприлюднення загальної чисельності правоохоронного органу спеціального призначення.

Алгоритм даної методики мають складати наступні блоку інформації:

- національні інтереси;
- пріоритетні національні інтереси;
- органи, що реалізують пріоритетні національні інтереси;
- прогнозна кількість посадових осіб органів державної влади, членів їхніх сімей, щодо яких також потрібно здійснювати заходи державної охорони;
- прогнозна кількість важливих заходів міжнародного характеру, на які можуть прибувати особи, щодо яких потрібно вживати заходів безпеки що їх здійснює УДО;
- моніторинг безпекового середовища [3];
- прогнозні значення можливостей кризових ситуацій [4];
- моніторинг законодавства України на предмет формування правових загроз національній безпеці [5];
- моніторинг рівня готовності інших правоохоронних органів щодо конструктивної, раціональної та доцільної взаємодії з УДО по виконання покладених на УДО завдань;
- корекція безпекового та правоохоронного законодавства на предмет формування ефективної політики забезпечення державної безпеки;
- формування концепції політики державної безпеки;

- організація формування контроль за реалізацією положень державної політики державної безпеки.

Ми наголошуємо на тому, **що узяте «з потолку» з нікуди визначення чисельності** є абсурдом і не відповідає не тільки науковому підходу, а й **становить загрозу національній безпеці**, зокрема, безпеці ефективного функціонування органів державної влади та посадових осіб.

Причому на дану обставину *ще у 1994 році* звернув у своїй публікації А.Г.Єгоров, зазначивши наступне: «В проекте военной доктрины, разработанной во времена Горбачёва с участием американских советников, говорилось о необходимости значительного сокращения наших вооруженных сил. Сейчас есть и конкретная цифра: довести их состав до 1,5 млн. человек. Откуда взялась эта цифра? Какова методика расчета? А главное, в какой мере она основательна, если речь идет о полноценных вооружённых силах в меру реальной военной опасности, а не о некой армии полицейского типа, которая по всем статьям противопоказана России, чужда ей?» [6] Можна дійти і іншого гіпотетичного висновку: створивши прецедент із визначення загальної чисельності силових структур законодавець створив загрозу правовій безпеці держави, яка носить комплексний характер і закладає керовані ззовні алгоритми в механізм держави. Дана позиція є вигідної іноземним спеціальним службам і наносить шкоду національній безпеці України.

Відтак, аналіз правового статусу уможливив сформулювати наступні **наукові проблеми:**

1) необхідно розробити методику визначення оптимальної чисельності військовослужбовців УДО, яка базуватиметься на синтезі методик кількісного, структурного, факторного та функціонального аналізів, однозначно виключивши можливість законодавчого закріплення граничної чисельності;

2) необхідність розроблення критеріїв формування переліку посадових осіб і органів державної влади України, а також міжнародних організацій, щодо яких здійснюється державна охорона.

Дане питання у відкритій науковій літературі порушується вперше, ніяких ґрунтовних відкритих джерел щодо методики формування чисельності УДО ми не знайшли. Натомість дані дослідження активно здійснюються як щодо визначення чисельності різних підрозділів МВС, так і в рамках економічних наук [7]. Тому з урахуванням специфіки нашого дослідження, а також із застосуванням методу екстраполяції наведемо наше бачення шляхів вирішення даної проблеми.

В основу методики, що нами пропонується, покладені сучасні інформаційно-аналітичні методи аналізу динамічних соціальних систем. Ці методи

передбачають побудову відповідних узагальнених математичних моделей об'єктів, що досліджуються, та їх аналіз.

У загальному вигляді алгоритм застосування даних методів виглядає наступним чином:

1) визначення загальної кількості об'єктів, які підлягають державній охороні;
2) визначення складу функцій УДО: а) органа управління державною охороною України; б) підрозділів охорони органів державної влади України, посадових осіб та об'єктів; в) регіональних підрозділів державної охорони; г) підрозділів забезпечення, підприємства, установи, організації, навчальні заклади;
3) здійснення структурної декомпозиції аж до конкретної дії кожного співробітника;
4) визначення раціонального складу функцій і послідовності процедур та робот;
5) визначення працезатрат на виконання тих чи інших видів робот (людино-годин) кожної дії, а також сумарна працемісткість процедур, що виконуються працівниками УДО;
6) розраховується необхідна кількість працівників підрозділу (у тому числі за рівнями професійної компетенції);
7) визначається кваліфікаційний склад співробітників підрозділу;
8) розраховується прийнятний рівень різнокваліфікаційного складу одного підрозділу для виконання різних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Липкан В., Бондаренко И. Ренессанс безопасности. Негосударственная система безопасности как атрибут государства / Владимир Липкан, Игорь Бондаренко // Российские вести. — 11 февраля 2013. — № 3–4(2107–2108). — С. 2.
2. Про внесення змін до Закону України «Про загальну структуру і чисельність Управління державної охорони України» : Закон України // Офіційний вісник України. — 19.01.2007. — № 1. — Ст. 5.
3. Рижов І. М. Основи аналізу теророгенності соціальних систем : [монографія] / Ігор Миколайович Рижов. — К. : Магістр XXI сторіччя, 2008. — 288 с.
4. Ліпкан В. А., Рижов І.М. Врегулювання кризових ситуацій соціального характеру в контексті профілактики тероризму / В. А. Ліпкан, І. М. Рижов // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 10. — С. 131—135.
5. Лобода А. М. Правова сфера як інституативна сфера національної безпеки / А. М. Лобода // Актуальні проблеми зміцнення державності і національної єдності України : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 24 серпня 2010 р.). — К. : Ліпкан О. С., 2010. — С. 13–14.

6. Егоров А. Г. А национальной безопасности и военно-политической стратегии государства / А. Е. Егоров // Социологические исследования. — 1994. — № 3. — С. 40—45.
7. Методика визначення оптимальної чисельності працівників штабних підрозділів ОВС : Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1699_page_35.html.

ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ТА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ГЕОПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

ТЮРІНА Оксана Володимирівна,
доцент кафедри теорії держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

В умовах дальшої глобалізації, у тому числі і наукової, спостерігаємо формування якісно нового ***геоправового простору*** — систему стійких правових реалій і уявлень та парадигм, що формуються внаслідок співіснування, взаємодії і зіткнення різних правових культур, традицій норм, ціннісних настанов.

За даного розуміння формується категорійний ряд, що може бути презюмовано нами через категорійний ряд : правова акультурація, правова рецепція, права панорама світу, правова глобалізація, юридична географія світу.

Актуальним виступає послуговування структурно-функціональним та аксіологічним підходами за допомогою яких можна здійснювати оцінку цінності тих чи інших елементів правового спадку, необхідності та доцільності їхнього запозичення до власної правої культури. Структурно-функціональний підхід може бути використаний для вирішення широкого класу наукових і практичних завдань. Відтак з'ясування сутності даного підходу — є гносеологічним і практичним завданням. Як влучно підкреслює В.Б.Авер'янов, активному і повноцінному оволодінню у державно-управлінських дослідженнях структурно-функціональним методом має сприяти адекватний опис сутності єдності структурної і функціональної сторін організації апарату управління [1].

На наш погляд він, поряд з перевагами, на які ми вже звернули увагу, дає змогу у максимальному ступені звільнитися від впливу суб'єктивних чинників і вивчати геоправовий простір, спираючись на його функціональне призначення, мету утворення, суспільні потребам у ефективність державного апарату.

Це сприяє ширшому погляду на проблему в цілому, убезпечує від внесення коректив, корегуючись ідеями формування наднаціональних урядів і формування відповідного для їхнього функціонування наднаціонального світового права.

Практичне застування структурно-функціонального підходу передбачає дві основні стаді: виявлення структури власного геоправового простору і аналіз його функцій, а також складових її елементів та зв'язків між ними з позицій відповідності даній структурі.

Причому адекватність формування самої структури може бути описана за допомогою функціонально-цільового підходу, в рамках якого аналізується процес цілепокладання і цілездійснення. За допомогою аксіологічного підходу можна виділити головні цілі геоправового простору, які безпосередньо визначають процес його функціонування, і які скеровують його розвиток відповідно до власних потреб, а не керуючись загальнонав'язаними алгоритмам управлінням соціальними відносинами.

При цьому головна мета має бути чітко визначена і час від часу піддаватися уточненням.

Б.С.Українцев, розглядаючи вплив цілей на поведінку системи, виводить їх основні характеристики з функціональних інваріантів системи, тобто з тих параметрів, значимість яких зберігається на більш або менш стабільному рівні впродовж тривалого періоду його функціонування [2, с. 152 — 172]. Такими параметрами виступають цілі системи, причому за даного випадку автором ототожнюється сутність мети і функціонального інваріанту.

М. Месарович вважає лише деякі інваріанті аспекти поведінки самокерованої системи відображенням їхніх цілей [3], у той час як М. І. Сєтров зазначає на неможливість визначення ступеня функціональності окремих елементів і підсистем у випадку, якщо функція системи невідома в цілому. Сама функціональність системи виводиться з її доцільності [4].

Стосовно структурно-функціонального підходу, то має йтися про системний підхід на новій якісно новій основі, і додаткової орієнтації на самостійний і специфічний дослідницький об'єкт — геоправовий простір.

Структурно-функціональний підхід — один із напрямів системного аналізу, основу якого складають дослідження взаємозв'язку категорій структури і функцій. Структура геоправового простору має розглядатися у нерозривній

єдності із його функціями. Як справедливо зазначає І.В.Блауберг дослідження структури передбачає, що елементи частини об'єкта визначають не з боку або не лише з боку субстанціональних, субстратних властивостей, а з погляду їхнього місця в рамках досліджуваного цілого, тобто за виконуваними функціями. Через це структурне дослідження пов'язано з аналізом функціонування об'єкта, а відтак виступає структурно-функціональним [5].

За допомогою даного підходу можна здійснювати ефективний пошук системоутворюючих факторів, що забезпечують його цілісність, ефективне функціонування і розвиток.

Об'єктивність і безпосередність зв'язків між структурою і функціями в геоправовому просторі характеризуються тим, що: 1) структура виступає у вигляді матеріальних носіїв окремих функцій; 2) структурні зв'язки будуються відповідно до функцій; 3) поза існування цих зв'язків реалізація функцій унеможливлюється; 4) без реалізації функцій корисність структури дорівнює нулю, тобто структура перетворюється на віртуальну.

Дані характеристики уможливлюють стверджувати про кореляцію структурно-функціональних зв'язків, яка означає, що при зміні тих чи інших властивостей з одного боку, вони змінюються і з іншого.

Структурно-функціональний метод дозволяє розглядати геоправовий простір як складну систему правових цінностей, норм, інститутів, процедур, рішень, форм, методів і видів юридичної діяльності, багатофункціональний феномен, що має власні закономірності й логіку розвитку. Звідси геоправовий простір розглядається мною як органічна сукупність взаємопов'язаних елементів, де кожен виконує власні функції, має власну організаційну структуру, проте разом із іншими елементами він формує якісно нове цілісне утворення — геоправовий простір.

Завдячуючи операціоналізація даних підходів уможливлюється формування аргументації щодо необхідності збереження власного геоправового простору, відмови від тотальної правової акультурація і бездумної правової рецепції. Методологія компаративних досліджень володіє достатнім методологічним інструментарієм для вирішення поставлених нами дослідницьких завдань.

При дослідженні геоправового простору необхідно, щоб дослідник звільнився від оціночних категорій, що є притаманними для оцінки ефективності діяльності тієї чи іншої правової системи, змісту форм та методів правової культури тієї чи іншої соціальної спільноти. Це пов'язано з тим, що об'єктивне і справді наукове дослідження можливе лише тоді, коли нам вдасться увійти до розгляду конкретного елемента геоправового простору на його власній методологічній базі. Водночас аксіологічний підхід слугує

надійний бар'єром до бездумної правової рецепції, оскільки формує не лише правові, а й соціальні цінності — елементи соціальної системи, що наділяються в індивідуальній або суспільній свідомості особливим значенням, відіграють роль параметральних патернів розвитку правового простору конкретної спільноти.

Використовуючи даний метод, можна дійти висновку, що геоправовий простір є єдиним цілим, де домінують специфічні риси. За допомогою даного методу також цікаво досліджувати механізми правової акультурація, трансформації правових традицій, розвиток глобального правового простору, формування наднаціональних інститутів та відповідних їм наднаціональних правових механізмів, піднесення правової культури, вплив інформаційного суспільства на компаративні дослідження, моноцентрична акцентуація сучасної компаративістики на обґрунтуванні безальтернативності формування правової панорами світу. Синхронний аспект дослідження геоправового простору передбачає, що цілісність досягається внаслідок взаємодії та взаємодоповнюваності системостворювальних елементів однієї системи елементами іншої. Саме така взаємна доповнюваність може бути охарактеризована як ціле.

Структурно-функціональний метод є доцільним для застосування до багатофункціональних і мультикритеріальних систем, якою є і геоправовий простір. Він уможливлює виявляти усі його структурні рівні, які складають різнорівневі підсистеми правової системи, які мають власні принципи виникнення та розвитку через функціонування загальної системи геоправового простору як органічної цілісності.

Більше того, він допомагає визначити закономірності розвитку геоправового простору як системного утворення, його взаємодії з іншими елементами, ґрунтовно аналізувати різні підсистеми елементів і їхні взаємозв'язки та взаємовплив одна на одну, а також їх вплив загалом на власні системи (правова система / правові інститути / правові традиції /правові норми, які разом є елементами геоправового простору), осмислювати інтегративність геоправового простору через дослідження специфіки розвитку кожного його елемента окремо; аналізувати структурні та функціональні зміни під час впливу чинників різної природи.

Структурно-функціональний метод також допомагає вирішувати і науково-навчальні завдання, адже за його допомогою відбувається розчленування системи знань по різних науках, які вивчають теоретико-правові основи формування та розвитку геоправового простору (теорія держави та права, компаративістика), історію його формування (історія політичних і правових учень).

Підбиваючи підсумок, зазначу, що формування геоправового простору має відбуватись на науковій основі із застуванням сучасного арсеналу методологічних прийомів, натомість без фанатизму щодо занедбання філософської методології, загальнонаукових методів, а також структурно-функціонального та аксіологічного підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аверьянов В. Б. Организация аппарата государственного управления: Структурно-функциональный аспект : [монография] / В. Б. Аверьянов / АН УССР. Ин-т гос. и права. — К. : Наук. думка, 1985.— С. 67.
2. Украинцев Б. С. Самоуправляемые системы и причинность / Б. С. Украинцев. — М., 1972.
3. Месарович М. Основания общей теории систем / М. Месарович. — М., 1966.
4. Сетров М. И. Основы функциональной теории организации / М. И. Сетров. — Л., 1972.
5. Блауберг И.В. Становление и сущность системного похода : [монография] / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. — М., 1973. — С. 139.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОФІЛАКТИЦІ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

ФАТХУТДІНОВ Василь Гайнулович,
кандидат юридичних наук, доцент

Побудова цілеспрямованої та планомірної системи протидії тероризму як соціальному явищу — питання, що потребує свого наукового осмислення і узагальнення, напрацювання відповідних інформаційно-правових, організаційних, соціально-економічних та політичних заходів щодо виявлення та вивчення джерел і причин тероризму, попередження його негативних тенденцій і недопущення негативних наслідків.

Досягти значного успіху у цій роботі не вдасться, якщо функція протидії тероризму буде закріплена лише за державними суб'єктами. Потрібно створити атмосферу неприйняття тероризму і терору суспільством, у яких би формах і від кого б він не виходив. Перш за все слід локалізувати живильний ґрунт суспільно небезпечних злочинів, що неможливо без підвищення рівня правової свідомості, формування правових та моральних засад інформаційного суспільства, подолання інформаційної гегемонії нав'язування чужих українському

менталітету алгоритмів розвитку держави та нації, насильницьких стереотипів у вирішенні конфліктних ситуацій. Досягти цього можна через формування нового мислення та архітектури системи суб'єктів боротьби з тероризмом, що складається з двох основних рівнів: державного та недержавного.

Питанням ролі державних органів у боротьбі з тероризмом приділено чимало уваги, натомість обмаль робіт, в яких розглядаються різні аспекти участі недержавних суб'єктів у цій діяльності, зокрема роль інформаційного суспільства. Переконаний, що найважливішою складовою повинна стати активна позиція інститутів інформаційного суспільства, які за сучасних умов можуть відігравати значну роль у протидії тероризму.

У зв'язку з цим слід виділити два концептуальних блоки задач міжнародного і національного рівнів, спрямованих на вирішення, з одного боку, ключових проблем глобалізації, а з іншого — внутрішньо-суспільного розвитку, що мають єдину стратегічну мету — зменшення інформаційної ентропії, що потягне збільшення керованості інформаційним простором, мінімізації його використання з метою вчинення екстремістської або терористської діяльності. Інформаційне суспільство, функціонуючи і багатопросторових вимірах, руйнує сучасні уявлення про кордони і нівелює розшарування суспільства, водночас знесилюючи і деморалізуючи засади розвитку реального, а не віртуального суспільства. Таким чином, певним чином, за умови безконтрольного розвитку, інформаційне суспільство може виступати носієм туристичної ідеології.

Протидія сучасному тероризму вимагає системного підходу. Правоохоронні, спеціальні та організаційно-правові заходи стануть ефективними лише тоді, коли будуть підкріплені активною та дієвою позицією інституцій інформаційного суспільства, які повинні стати впливовими суб'єктами систем міжнародної і національної безпеки.

Саме громадянські сили суспільства, насамперед провідних країн світу, можуть спонукати свої уряди до вироблення і реалізації глобальної гуманітарно-економічної програми облаштування поліполярного світу, позбавленого соціальних конфліктів. До такої програми необхідно включити радикально нову концепцію системи міжнародної безпеки, яка на сьогодні, незважаючи на нові реалії, продовжує ґрунтуватися на принципах суперництва. Це дуже небезпечно і однозначно веде до ескалації насильства та загальнолюдської катастрофи.

Протиставити цьому необхідно нову систему поглядів на значення інформаційного суспільства та його можливості у реальній протидії тероризму.

Пріоритетною складовою майбутньої системи протидії тероризму має стати гармонізація духовного життя світового співтовариства, формування

глобального інформаційного суспільств на засадах добра і справедливості, позбавленого культу насильства. Загрозам екстремізму і тероризму, необхідно протиставити високодуховну та консолідовану позицію інформаційного співтовариства відносно побудови справедливого світового порядку.

За оцінками фахівців, в Україні існує живильне підґрунтя для активізації екстремізму і тероризму. Обумовлено це, насамперед, сучасною соціально-економічною ситуацією в країні, різким розшаруванням громадян за майновою ознакою (87,4% населення животіє за межами прожиткового мінімуму), напруженою атмосферою політичного протистояння, проявами моральної та інформаційної неосвіченості і нетолерантності, низьким рівнем правосвідомості, кризовими тенденціями у забезпеченні законності, криміналізацією влади і майже усіх сфер суспільства.

Для недопущення, а також протидії тероризму основне знаряддя держави — це її правова база, сила та ефективність дії закону. У березні 2003 року прийнято Закон України «Про боротьбу з тероризмом». Метою його розроблення було створення належних правових основ для боротьби з тероризмом в усіх його проявах і формах у контексті виконання резолюцій Ради Безпеки ООН від 19 грудня 2000 року і 28 вересня 2001 року, реалізації домовленостей, досягнутих під час Конференції щодо спільної боротьби проти тероризму (м. Варшава, 6 листопада 2001 року) та відповідних міжнародних конвенцій, ратифікованих Україною.

Нині постала потреба в оновленні даного закону з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства, його активного залучення до реальної протидії тероризму, що потребує легітимації даних процесів.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

НЕОБЕРЕЖНІСТЬ ЯК ФОРМА ВИНИ ПРИ ВЧИНЕННІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

АНОХІН Андрій Миколайович,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Важливою особливістю характеристики злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху є те, що вони можуть бути вчинені лише з необережності. При умисному ставленні до наслідків вчинене кваліфікується за статтями Особливої частини КК, що передбачають відповідні умисні злочини.

Незважаючи на те, що у порівнянні з умисними кримінальними правопорушеннями необережний злочин завжди виступає менш небезпечним, статистичні дані необережної злочинності характеризують її такими якостями та властивостями, що цілком можуть бути співвіднесені з шкідливістю умисних злочинів, оскільки наслідки необережної злочинності подекуди є вкрай тяжкими. Так, за даними МВС України за 9 місяців 2012 року в Україні сталося 141124 ДТП, з яких 21846 — з постраждалими, 3563 людини загинули, а 27218 травмовані.

Серед основних причин ДТП, в яких постраждали люди, названі:

– перевищення безпечної швидкості руху (23,8%);
– порушення правил маневрування (19,7%);
– порушення правил переїду перехресть (7,3%);
– недотримання безпечної дистанції руху (7%);
– перехід через проїжджу частину у невстановленому місці (6,7%);
– управління автомобілем у нетверезому стані (6,6%);
– виїзд на зустрічну смугу руху (6,5%);
– інші випадки (22,5%).

У цих умовах ефективне виконання завдань кримінального провадження, зокрема у частині забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, сприятиме досягненню мети щодо запобігання (загальної превенції) необережних злочинів. Це, у свою чергу, вимагає швидкого, повного та неуперед-

женого встановлення обставин предмета доказування (ст. 91 КПК), зокрема і форми вини (п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК).

КК не містить загального поняття необережності, однак розкриває її зміст через формулювання її видів — злочинної самовпевненості та злочинної недбалості. Згідно ч. 2 ст. 25 КК необережність є злочинною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Злочинною недбалістю, відповідно до ч. 3 ст. 25 КК, визнається така форма необережності, коли особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити.

Буквальне тлумачення цих положень з великою складністю дозволяє виявити спільні ознаки для видів необережності, однак вони встановлюються на основі наукового тлумачення видів необережності та особливостей механізму вчинення необережних злочинів.

Можна стверджувати, що загальною ознакою діянь, що вчинені злочинно самовпевнено та недбало, є недостатня обережність, неуважність суб'єкта. В основі цих характеристик лежать особливі інтелектуальні процеси, що відбуваються у свідомості суб'єкта, і відображають його зневажливе ставлення до цінностей, що охороняються кримінальним законом. Зміст цих процесів полягає у неправильній, неадекватній оцінці особою власних дій та обстановки їх вчинення, відсутність усвідомлення суспільної небезпеки діяння. Саме цей психологічний момент і об'єднує самовпевненість і недбалість в межах єдиної форми вини.

Водночас, відсутність усвідомлення суспільної небезпечності діяння тільки тоді може бути визнана ознакою необережної форми вини, коли у особи була наявна: 1) можливість усвідомлення небезпечності діяння; 2) обов'язок такого усвідомлення.

У особи, яка керує транспортним засобом, наявний обов'язок усвідомлення суспільної небезпеки своїх діянь, оскільки її діяльність щодо керування транспортним засобом як джерелом підвищеної небезпеки, вимагає особливої уваги та обережності. Ця діяльність, крім того, регламентована нормативними та іншими актами, тому обов'язок усвідомлення суспільної небезпечності діяння, має нормативний характер.

Водночас, для необережної форми вини необхідною є наявність і обов'язку і можливості усвідомлення небезпечності свого діяння.

Можливість усвідомлення суспільної небезпечності вчиненого діяння ґрунтується на осудності суб'єкта (його здатності до усвідомлено-вольової діяльності та оцінки власної поведінки), однак цим не обмежується. Вона ві-

дображає здатність до оцінки свого діяння у конкретних умовах місця, часу, обстановки, з урахуванням усіх фактичних обставин. Наявність такої можливості може залежати від різних факторів: рівня професійної підготовки особи, її досвіду, ситуації, в якій сталася подія, тощо.

Таким чином, загальною ознакою обох видів необережності, у тому числі під час вчинення дорожньо-транспортних пригод, є відсутність у особи усвідомлення суспільної небезпечності власного діяння за наявності обов'язку та можливості такого усвідомлення.

ПРО МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СКАРГИ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА

ВАЛІГУРА Дмитро Миколайович,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

З прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК) інститут оскарження, зокрема під час досудового розслідування, зазнав певних змін, пов'язаних серед іншого і з процедурою судового розгляду скарги.

Одним із важливих питань, що потребує свого теоретичного осмислення та забезпечення відповідної практичної реалізації, є питання меж судового розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування.

Відповідно до ч. 1 ст. 306 КПК скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318–380 КПК, з урахуванням положень гл. 26 КПК. Отже, судовий розгляд скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування має відбуватись за загальними правилами судового розгляду, з особливостями, обумовленими предметом такого судового розгляду.

Одним із загальних положень судового розгляду є його межі (статті 337–341 КПК), що обумовлюються висунутим обвинуваченням відповідно до обвинувального акта та особами, яким таке обвинувачення висунуте. У

свою чергу, визначення меж судового розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування має важливе теоретичне та практичне значення, а тому повинно віднайти не тільки концептуальне вирішення, а й законодавче закріплення.

Виходячи з особливостей судового розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування, межі судового розгляду — це обсяг, рамки, в яких відбувається перевірка законності та обґрунтованості рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора, ступінь вторгнення слідчого судді в предмет оскарження, встановлені законом можливості визнання рішень, дій чи бездіяльності такими, що відповідають чи не відповідають вимогам закону.

Проблема встановлення меж судового розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування є похідною від загальної проблеми активності суду у змагальному кримінальному провадженні. У процесуальній науці з цього приводу існують різні точки зору.

Позиція одних авторів полягає в тому, що слідчий суддя (суд) повинен розглянути скаргу у повному обсязі, зважаючи на те, що закон не містить меж розгляду скарги, а тому слідчий суддя повинен перевірити законність і обґрунтованість процесуальних актів, що оскаржуються, у повному обсязі, як в частині, що оскаржується, так і в частині, що не оскаржується, а також захистити права усіх тих осіб, чиїх законних інтересів стосується процесуальний акт, що оскаржується. Така позиція обґрунтовується також і тим, що суд (слідчий суддя) повинен виносити справедливі рішення.

Інші група авторів висловлює позицію про те, що слідчий суддя (суд), повинен здійснювати судовий розгляд виключно в межах доводів скарги.

На наш погляд, під час судового розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування, слідчий суддя повинен перевірити законність і обґрунтованість конкретного процесуального акту (рішення, дії) чи бездіяльності слідчого, прокурора, а не законність провадження досудового розслідування загалом. Перевірка законності та обґрунтованості рішень, дій чи бездіяльності, що оскаржуються, на нашу думку, повинна відбуватись в межах вказаних і висловлених у скарзі обставин і доводів. Втручатись у систему рішень і дій посадових осіб, які не оскаржуються, слідчому судді (суду) не слід. Це обумовлюється змагальною формою кримінального провадження і ролі суду у його здійсненні.

Водночас, перевірка законності та обґрунтованості рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора не повинна мати поверховий характер і обмежуватись з'ясуванням дотримання строків прийняття певних рішень чи

вчинення певних дій, належності оформлення відповідних процесуальних документів. У кожному випадку розгляду скарги слідчий суддя наряду із дотриманням формальних вимог закону, повинен з'ясувати обґрунтованість прийнятого рішення, проведеної дії чи утримання від цього (бездіяльності).

Отже, межі судового розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування встановлюються: колом осіб, змістом скарги, змістом рішення, дії чи бездіяльності, що оскаржується, а також строками розгляду скарги. Перевірка слідчим суддею законності та обґрунтованості рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора проводиться тільки по скарзі, що надійшла від належного суб'єкта оскарження і тільки відносно належного предмета оскарження. Розглядаючи та вирішуючи скаргу, слідчий суддя повинен діяти в межах заявлених у скарзі вимог, повно та неупереджено розглядаючи усі питання, зазначені у скарзі. Судове рішення, що приймається за результатами розгляду скарги, не повинно суперечити фактичним обставинам, встановленим у судовому засіданні. Таким чином, кожне судове провадження по скарзі на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування характеризується особливим змістом, тобто має особливий самостійний предмет.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

РИБАЛКО Жанна Леонідівна,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Нині надзвичайної актуальності набуває питання наукового дослідження системи заходів забезпечення кримінального провадження в цілому та класифікації таких заходів, що є одним із початкових етапів наукового аналізу зазначеної системи та надасть можливість охопити одночасно всі предмети, які вивчаються, встановити не тільки місце кожного з них, але й зв'язок між ними, розкрити їхні внутрішні закономірності [1, С.49].

Класифікація видів кримінально-процесуального примусу була предметом дослідження таких вчених-процесуалістів, як А.Н. Ахпанов, Б.Т. Базилєв, Г.Н. Вєтрова, З.Д. Єнікєєв, З.З. Зінатуллін, В.Г. Капустянський, З.Ф. Коврига, В.М. Корнуков, Ф.М. Кудін, І.Л. Петрухін, В.С. Чистякова та інших. Їхнє бачення кримінально-процесуального примусу знайшло продовження в працях

вітчизняних вчених, таких як Ю.П. Аленін, Ю.М. Грошевий, В.С. Зеленецький, О.П. Кучінська, Л.М. Лобойко, О.Р. Михайленко, А.В. Молдаван, О.Б. Муравін, В.В. Назаров, В.В. Рожкова, Т.В. Садова, О.Г. Шило та інші.

Разом з тим, питання класифікації заходів забезпечення кримінального провадження потребує додаткового наукового аналізу.

Сучасні вчені вважають, що перелічені у статті 131 нового КПК України заходи забезпечення кримінального провадження: привід; накладення грошового стягнення; тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; відсторонення від посади; тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна; затримання особи; запобіжні заходи, здатні виконати головну кримінально-процесуальну функцію — забезпечити належну поведінку суб'єктів кримінального провадження, коло яких визначено відповідними нормами кримінально-процесуального закону [2, С.69], а отже, заходи забезпечення кримінального провадження з певними обмеженнями можуть вважатися заходам кримінально-процесуального примусу.

Враховуючи викладене, доцільно у ході вивчення питання класифікації заходів забезпечення кримінального провадження, скористатися наявним науковим досвідом з проблематики класифікації заходів кримінально-процесуального примусу.

Як свідчить аналіз наукової думки з проблематики класифікації заходів кримінально-процесуального примусу, більшість вчених у якості окремої обов'язкової групи виділяють запобіжні заходи (засоби запобігання, попередження) та інші заходи, що можуть бути угруповані за тими чи іншими критеріями.

Застосування даного підходу до класифікації заходів забезпечення кримінального провадження дозволяють виокремити наступні їх різновиди.

1. Запобіжні заходи.
2. Інші заходи забезпечення кримінального провадження.

До першої групи входять заходи, зазначені у статті 176 Кримінально-процесуального кодексу України [3]. Такими є: особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт; тримання під вартою, а також — тимчасовий запобіжний захід у вигляді затримання особи.

Друга група поєднує такі заходи забезпечення кримінального провадження, як: виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід; накладення грошового стягнення; тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; відсторонення від посади; тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна.

Запропонована нами класифікація є певною мірою спрощеною. Однак при цьому вона охоплює увесь загал заходів забезпечення кримінального

провадження, дозволяє розглядати вказані заходи у якості елементів складної системи, що характеризується обов'язковою наявністю взаємозв'язків між її складовими.

Подальшими напрямами розвитку положень нашого дослідження є науковий аналіз окремих видів заходів забезпечення кримінального провадження у якості підсистеми з урахуванням зв'язків між елементами, що випливають із запропонованої нами класифікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Смоков С. М. Гарантії застосування за ходів процесуального примусу у кримінальному судочинстві / С. М. Смоков, К. Г. Горелкіна. — Одеса : Астрокринт, 2012. — 152 с.
2. Кожевніков Г. К. Заходи забезпечення кримінального провадження / Г. К. Кожевніков // Вісник національної академії прокуратури України. — 2012. — №3. — С. 68—70.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. — 2012. — № 90— 91 (зі змінами і доповненнями).

Навчально-наукове видання

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Матеріали науково-практичної конференції
Запоріжжя, 26 лютого 2013 р.

Голова редакційної колегії: *В.А.Ліпкан*
Відповідальний за випуск: *О.С.Ліпкан*
Художній редактор *О.Г. Новіков*
Редактор *О. О. Машкова*
Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*

Підписано до друку 19.02.2013 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умов.друк.арк. 4.42
Наклад 300 прим. Зам. № _____

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна
03058, Київ, вул. М.Донця, 23, б, кв. 33
Тел. +38.098.00.88.777 , факс: +38 044 4040 483
E-mail: **book@market-ua.com.**, сайт: **www.book.market-ua.com.**
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09.

Виготівник ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.